

TILAAJAVASTUULAIN TOTEUTU- MINEN TAMPEREEN KAUPUNGIN YHTEISHANKINNOISSA

Piia Rätty

Opinnäytetyö
Marraskuu 2012
Liiketalouden koulutusohjelma
Oikeudellinen asiantuntijuus

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Oikeudellinen asiantuntijuus

RÄTY, PIIA:

Tilaajavastuulain toteutuminen Tampereen kaupungin yhteishankinnoissa

Opinnäytetyö 53 sivua, josta liitteitä 17 sivua
Marraskuu 2012

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä selvitys miten Tampereen kaupungin yhteishankinnoissa noudatetaan tilaajavastuulakia (Laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä 22.12.2006/1233). Selvitystyön tarkat tulokset ovat liitteessä 1, aineisto on luottamuksellinen. Opinnäytetyön osana tehdyn koulutusmateriaalin ja pidetyn koulutuksen tavoitteena oli lisätä yleistä tietämystä tilaajavastuulaista ja osaltaan edesauttaa, että yhteishankintaryhmä tulee noudattamaan lakia tarkasti.

Selvitystyö toteutettiin haastatteleamalla Tampereen kaupungin yhteishankintaryhmän jäseniä, hankintapäällikköä ja hankintalakimiestä. Haastattelujen pohjana käytettiin yksinkertaistettua kilpailutusprosessia. Osana opinnäytetyötä valmisteltiin koulutusmateriaali ja annettiin syventävää koulutusta yhteishankintaryhmän hankinta-asiantuntijoille ja tuoteryhmävastaaville liittyen tilaajavastuulakiin. Koulutusmateriaali on liitteessä 2. Koulutusmateriaalin liite (opinnäytetyön liitteessä 3) on tarkoitettu ainoastaan Tampereen Logistiikan yhteishankintaryhmän käyttöön ja se on luottamuksellinen.

Opinnäytetyössä esitellään tilaajavastuulaki, miten sitä tulisi soveltaa käytännössä ja millaisia sanktioita seuraa siitä, jos lakia ei noudateta. Jos tilaajavastuulain mukaista selvitysvelvollisuutta ei noudateta ja tilaajavastuutarkastuksissa löytyy laiminlyöntejä, voi aluehallintovirasto määrätä sanktion. Tarkastuksiin ja sanktioihin perehdytään opinnäytetyön kappaleissa 2.7 ja 2.8.

Tehdyssä selvitystyössä kävi ilmi, että eniten kaivattiin tukea ja käytännön neuvoja siihen, millaisissa hankinnoissa tilaajavastuulakia tulee soveltaa. Käytännössä palveluhankinnat kuuluvat pääsääntöisesti tilaajavastuulain soveltamisen piiriin. Tampereen kaupungin yhteishankittavista tuoteryhmistä listattiin muutama pääryhmä, joiden osalta tilaajavastuutarkastajan kanssa käytiin läpi, tuleeko tilaajavastuulaki sovellettavaksi. Tuoteryhmälistaus on liitteessä 4.

Selvitystyön perusteella löytyi vain vähän epäkohtia, mutta lisätietoja tilaajavastuulaista ja tarkennuksia lain kohtiin kaivattiin. Pidetty koulutus koettiin erittäin tarpeelliseksi. Koulutusmateriaali jää yhteishankintaryhmän käyttöön ja siihen voidaan palata tarpeen mukaan.

Asiasanat: laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä, tilaajat, harmaa talous, talousrikokset, julkiset hankinnat, palvelut

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Administration
Legal Expertise

RÄTY, PIIA:

How Has the City of Tampere Obeyed the Act on the Contractor's Obligations and Liability When Work Is Contracted Out in Its Joint Procurements?

Bachelor's thesis 53 pages, appendices 17 pages
November 2012

The purpose of this thesis was to find out how well the city of Tampere obeys the Act on the Contractor's Obligations and Liability When Work Is Contracted Out (22 Dec 2006/1233) in its joint procurements. The detailed results of the findings are presented in appendix 1. The results are confidential. The objective of the thesis was to strengthen the knowledge of the act and to ensure that the group responsible for joint procurements follows the act strictly.

The group responsible for joint procurements and the procurement solicitor as well as the head of the procurement group were interviewed to find out, how well the act has been obeyed. A simplified tendering process was used as the basis for the interview. As part of the thesis training material was prepared and some training was given to the procurement specialists and heads of product groups to deepen their knowledge of the act. The training material can be found in appendix 2. The supplement to the training material is presented in appendix 3, but it is confidential.

This thesis introduces the Act on the Contractor's Obligations and Liability When Work Is Contracted Out and how the act should be applied to the procurement. The sanctions are also explained in this thesis. If the contractor does not obey the act and neglects are found, the local office of the Occupational Safety and Health Inspectorate can order the contractor to pay a negligence fee. The inspections and the sanctions are dealt with in chapters 2.7 and 2.8 of the thesis.

In practice, the Act on the Contractor's Obligations and Liability When Work Is Contracted Out should be applied to most of the services procured. This is something that was found out, when discussing the topic with the inspector of the contractor's obligations and liability. Some of the main product groups are listed in appendix 4.

Only few defects were found, but the group asked for more information and further clarifications. The training I held was highly appreciated. The training material was stored so, that the group members have access to it at any time.

Key words: Act on the Contractor's Obligations and Liability When Work Is Contracted Out, contractors, grey economy, public contracts

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
1.1	Opinnäytetyön lähtökohdat.....	6
1.2	Harmaa talous	7
2	TILAAJAVASTUULAKI.....	10
2.1	Tilaajavastuulaki	10
2.2	Milloin tilaajavastuulakia sovelletaan?.....	10
2.3	Tilaajavastuulain vaatimat selvitykset ja todistukset.....	11
2.4	Tilaajavastuulain vaatimukset yrityksille	12
2.5	Ulkomaiset sopimuskumppanit.....	13
2.6	Tilaajavastuulaki julkisissa hankinnoissa	14
2.7	Tilaajavastuulain noudattamisen valvonta - tilaajavastuutarkastukset	16
2.8	Laiminlyöntimaksut	17
3	TAMPEREEN KAUPUNGIN HANKINNAT	19
3.1	Harmaan talouden torjunta Tampereen kaupungilla.....	19
3.2	Palveluhankinnat Tampereella.....	20
3.3	Tampereen Logistiikka	20
3.3.1	Yhteishankinnat.....	21
3.3.2	Erillishankinnat	23
4	TUTKIMUS TILAAJAVASTUULAIN TOTEUTUMISESTA TAMPEREEN YHTEISHANKINNOISSA.....	24
4.1	Tilaajavastuulakiin liittyvää tutkimusta.....	24
4.2	Tutkimustyön lähtökohdat	25
4.3	Tilaajavastuulain soveltaminen Tampereen kaupungin yhteishankinnoissa	28
4.4	Parannusehdotuksia toimintamalleihin	30
5	POHDINTA.....	32
	LÄHTEET.....	34
	LIITTEET	37
	Liite 1. Yhteenvedo löydöksistä kunkin prosessivaiheen osalta (Luottamuksel- linen)	38
	Liite 2. Tilaajavastuulaki – koulutusmateriaali yhteishankintojen käyttöön.....	39
	Liite 3. Liiteosa koulutusmateriaaliin (Luottamuksellinen)	48
	Liite 4. Tilaajavastuulain soveltaminen.....	49

LYHENTEET JA TERMIT

AVI	Aluehallintovirasto
HILMA	Työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämä sähköinen ilmoituskanava, jossa hankintayksiköt ilmoittavat julkisista hankinnoistaan
Hankintalaki	Laki julkisista hankinnoista (30.3.2007/348)
Tilaajavastuulaki	Laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä (22.12.2006/1233)

1 JOHDANTO

1.1 Opinnäytetyön lähtökohdat

Tilaajavastuulaki (22.12.2006/1233) tuli voimaan vuoden 2007 alusta. Lain tarkoituksena on edistää tasavertaista kilpailua yritysten välillä ja osaltaan luoda yrityksille ja julkisoikeudellisille yhteisöille paremmat edellytykset varmistaa, että heidän kanssaan sopimuksia tekevät yritykset hoitavat lakisääteiset velvollisuutensa niin sopimusosapuolina kuin työnantajina (tilaajavastuulaki 1 §).

Tilaajavastuulain mukaan tilaajalla on velvollisuus selvittää, että sopimusosapuoli on merkitty ennakonperintärekisteriin, arvonlisäverovelvollisen rekisteriin ja työnantajarekisteriin. Lisäksi tilaajan tulee varmistaa, että sopimusosapuoli on huolehtinut veroista ja työnantajamaksuista, sekä noudattaa voimassaolevaa työehtosopimusta. Tilaajavastuulain 3 §:n mukaan tilaajalla tarkoitetaan elinkeinoharjoittajaa, joka on velvollinen tekemään perusilmoituksen kaupparekisteriin tai esimerkiksi valtiota tai kuntaa.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä Tampereen Logistiikalle selvitys miten hyvin tilaajavastuulakia on noudatettu Tampereen kaupungin yhteishankinnoissa. Aluksi tehtiin selvitys haastattelemalla Tampereen yhteishankintaryhmän jäseniä, haastattelujen tulokset vedettiin yhteen ja niiden perusteella saatiin kartoitettua nykytilanne: Miten hyvin tilaajavastuulaki tunnettiin Tampereen kaupungin yhteishankintaryhmässä, kuinka tarkasti sitä on noudatettu hankinnoissa ja millaisissa hankinnoissa sitä tulee soveltaa.

Opinnäytetyön osana valmistelin koulutusmateriaalin ja pidin hankinta-asiantuntijoille ja tuoteryhmävastaaville koulutuksen, jossa tilaajavastuulakiin liittyvää tietoa syvennettiin. Koulutuksen ja ryhmän käyttöön jäävän materiaalin on tarkoitus osaltaan edesauttaa, että Tampereen kaupungin yhteishankinnoissa tilaajavastuulakia tullaan noudattamaan tarkasti.

Lisäksi opinnäytetyön tarkoituksena oli antaa tarkempaa tietoa tilaajavastuulakiin liittyviin tarkastuksiin ja sanktioihin. Kokonaisuuden kannalta on tärkeä ymmärtää, millaisia seurauksia tilaajavastuulain laiminlyönneillä on. Tampereen kaupungilla hankintoja

tehdään paljon ja tehdyt sopimukset voivat olla hyvin suuria. Tästä seuraa väistämättä, että mikäli laiminlyöntejä löytyy, ovat sanktiot mittavia.

Liian alhaisten tarjousten takana saattaa löytyä lakisäänteisten maksujen laiminlyöntiä tai työehtosopimuksia ei noudateta. Tilaajavastuulain noudattaminen omalta osaltaan auttaa sulkemaan pois sellaiset toimijat, jotka eivät noudata lakisääteisiä velvoitteitaan.

Opinnäytetyössäni pyrin käyttämään lähteitä monipuolisesti. Selvitystyötä varten haastattelin henkilöitä Tampereen Logistiikan yhteishankintaryhmästä, mukaan lukien hankintapäällikkö Sami Tapanaista ja hankintalakimies Katja Korhosta. Tilaajavastuutarkastuksiin liittyen haastattelin tilaajavastuutarkastaja Jani Oksasta Uudenmaan aluehallintovirastosta.

1.2 Harmaa talous

Harmaan talouden torjunta on yksi tärkeimpiä hankkeita pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa¹. Kaupungit ja kunnat pyrkivät omalta osaltaan torjumaan terveen kilpailun vääristymistä järjestämissään tarjouskilpailussa. Tilaajavastuulain tunteminen ja sen noudattaminen on tärkeä osa torjuntatyötä julkisissa hankinnoissa. Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä (21.12.2010/1207) määrittää harmaaksi taloudeksi organisaation sellaisen toiminnan, jossa se laiminlyö lakisääteisiä eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksuja tai veroja.

Harmaa talous käsitteenä voidaan ymmärtää kahdella tapaa. Kansantalouden näkökulmasta sillä tarkoitetaan taloudellisesti tuotannollista toimintaa joka jää pois bruttokansantuotelaskelmista. Fiskaalinen harmaa talous taas tarkoittaa laillista toimintaa jota tehdään viranomaisilta salaa tai siitä saatavaa tuloa salataan verojen ja erilaisten maksujen välttämiseksi.²

---

¹ Tehostettu harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelma vuosille 2012-2015.

² Harmaan talouden selvitysyksikkö 2011, 3.

Harmaata taloutta esiintyy pääasiassa työvoimavaltaisilla aloilla, joissa työntekijöiden vaihtuvuus on suurta, esimerkiksi rakennus-, majoitus- ja ravintola-aloilla.³ Harmaa talous on usein suunnitelmallista ja se aiheuttaa vahinkoa laillisesti toimiville yrityksille ja työntekijöille. Se myös vääristää kilpailua.⁴

Jos on vain pieni riski jäädä kiinni siitä, että käyttää aliurakoitsijaa, joka laiminlyö veroja ja maksuja, voi houkutus käyttää tällaisia aliurakoitsijoita olla suuri. Aliurakoitsijat, jotka laiminlyövät lakisääteisiä velvoitteitaan, voivat tarjota urakoita alempaan hintaan.⁵ Ilman harmaan työn tilaajia ei kuitenkaan ole harmaan talouden yrittäjiä. Pelkkä viranomaисvalvonta ei riitä kitkemään ongelmia. Myös tilaajien tulee toimia vastuullisesti, jotta muutoksia voidaan saada aikaan.⁶

Vuonna 2010 eduskunnan tarkastusvaliokunta teetti tutkimuksen, jonka tulosten mukaan harmaa talous on aiheuttanut 4-6 miljardin euron vuosittaisia verojen ja maksujen tappioita. Se tarkoittaa 5,5 – 7,5 % bruttokansantuotteesta.⁷

Harmaan talouden torjunta ja terveen kilpailun edistäminen on otettu monessa kaupungissa ja yrityksessä osaksi tulevaisuuden strategiaa. Helsingin kaupunginhallitus on hyväksynyt erillisen ohjeen harmaan talouden torjumiseksi käytettäväksi kaupungin hankinnoissa. Helsingin kaupunki on liittynyt Tilaajavastuu.fi palvelun käyttäjäksi, ja ohjeessaan kehottaa hankintayksikköä selvittämään palvelun kautta, onko sopimusosapuoli hoitanut tilaajavastuulain edellyttämät verot ja maksut ja onko se rekisteröity asianmukaisesti.⁸ Tampereen kaupungin toimista harmaan talouden torjumiseksi kerrotaan tarkemmin kappaleessa 3.1.

Suuri rakennuttaja NCC edellyttää kaikkien suomalaisten aliurakoitsijoidensa ja heidän aliurakoitsijoidensa kuuluvan Tilaajavastuu.fi verkkosivuston Luotettava Kumppani –ohjelmaan 1.5.2012 alkaen⁹. Suurista rakennuttajista myös SATO on antanut tiedotteen,

---

³ Harmaan talouden selvitysyksikkö 2011, 4.

⁴ Tilaajavastuu.fi, Rakenna reilusti 2011, 40.

⁵ HE 114/2006, Yleisperustelut, 1. Johdanto.

⁶ Tilaajavastuu.fi, Rakenna reilusti 2011, 5.

⁷ Tehostettu harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelma vuosille 2012-2015.

⁸ Helsingin kaupunki: Ohje harmaan talouden torjumiseksi Helsingin kaupunkikonsernin hankinnoissa.

⁹ NCC:n tiedote 14.3.2012.

jonka mukaan he tiukentavat valvontaa harmaan talouden torjumiseksi. SATO edellyttää, että heidän kanssaan sopimussuhteessa oleva urakoitsija esittää tilaajavastuulain edellyttämät todistukset ja selvitykset. Lisäksi SATO ilmoittaa kaikki yli 7500 euron ylittävien urakoiden tiedot Verohallinnolle neljännesvuosittain.¹⁰

---

¹⁰ SATO tiedote 2012 .

2 TILAAJAVASTUULAKI

2.1 Tilaajavastuulaki

Helmikuussa 2006 valtioneuvosto teki periaatepäätöksen talousrikosten ja harmaan talouden torjumisesta vuosien 2006–2009 aikana. Tilaajavastuulain valmistelu kuului tämän periaatepäätöksen mukaisiin lainvalmisteluhankkeisiin. Vuosien 2005–2007 tulopoliittisessa sopimuksessa oli sovittu, että työministeriö tekee yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa selvityksen ja sen pohjalta ehdotukset, miten mahdollistaa se, että työn tilaaja voi alihankinta ja vuokratyösopimusten tekemisen yhteydessä varmistaa, että sopimuskumppanit täyttävät velvollisuutensa liittyen veroihin, sosiaaliturvamaksuihin ja työehtoihin.¹¹

Laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä, yleisemmin tunnettu tilaajavastuulakina, tuli voimaan vuoden 2007 alusta. Lain tekijän tarkoituksena on torjua harmaata taloutta edistämällä yritysten tasavertaista kilpailua ja työehtojen noudattamista. Lain myötä yritysten edellytykset varmistaa että niiden kanssa sopimuksia tekevät yritykset täyttävät lakisääteiset velvollisuutensa työnantajina ja sopimusosapuolina, paranee. Lain myötä tilaajalle tuli velvollisuus selvittää sopimusosapuolen taustoja mikäli he tekevät sopimuksen vuokratyövoiman käytöstä tai alihankintatyöstä.¹² Tilaajavastuulain mukaan tilaajalla tarkoitetaan kaupparekisteriin merkittyä elinkeinoharjoittajaa tai esimerkiksi valtiota, kuntaa tai kuntayhtymää. Tilaajana voi olla myös muu julkisoikeudellinen oikeushenkilö, esimerkiksi yhdistys. Vastaavat ulkomailla toimivat yritykset lasketaan myös tilaajiksi (tilaajavastuulaki 3 §).

2.2 Milloin tilaajavastuulakia sovelletaan?

Lakia sovelletaan työhön, joka tehdään Suomessa, myös Ahvenanmaalla. Vuokratyöntekijän työnantaja voi toimia Suomessa tai ulkomailla, tilaajavastuulakia sovelletaan tilaajaan joka käyttää vuokratyöntekijöitä. Tilaajavastuulakia sovelletaan myös tilaa-

---

¹¹ Kangasperko DL 2007, 580.

¹² HE 114/2006, Yleisperustelut, 3.3 Keskeiset ehdotukset.

jaan, jonka työtiloissa tai työkohteessa työskentelee työntekijä, jonka työnantajana on tilaajan alihankkija (tilaajavastuulaki 2 §). Työkohde voi sijaita muuallakin, kuin tilaajan tiloissa. Esimerkiksi rakennus- ja kuljetusaloilla työkohde on usein muualla.¹³

Kun määritellään, milloin tilaajavastuulakia sovelletaan, tulee huomioida, että työtehtävien tulee liittyä tilaajayrityksessä tavanomaisesti suoritettaviin tehtäviin, eli ilman näitä tehtäväsuorituksia yrityksen varsinainen toiminta häiriintyisi. Soveltamisalaan kuuluvat myös ne tehtävät, jotka liittyvät niin läheisesti varsinaiseen toimintaan, että ne muodostavat tilaajan toiminnassa yhtenäisen kokonaisuuden tai palveluketjun.¹⁴ Kuntasektorilla tehtäväkenttä on laaja. Mikäli jokin tehtävä on lailla säädetty kunnan hoidettavaksi, sen katsotaan kuuluvan kunnan toimialaan (kuntalaki 2 §). Tilaajavastuulaki tulee sovellettavaksi niissä palveluhankinnoissa, joissa käytetään alihankintaa tilaajan tavanomaisesti suoritettavien työtehtävien tekemiseen (tilaajavastuulaki 2 §).

2.3 Tilaajavastuulain vaatimat selvitykset ja todistukset

Tilaajavastuulain 5§:ssä luetellaan lain vaatimat todistukset. Tilaajan tulee vaatia sopimuskumppaniltaan todistukset tai selvitykset ennen sopimuksen allekirjoittamista:

1. Selvitys siitä, onko merkitty ennakkoperintälain (1118/1996) mukaiseen ennakkoperintärekisteriin ja työnantajarekisteriin sekä arvonlisäverolain (1501/1993) mukaiseen arvonlisäverovelvollisten rekisteriin
2. Kaupparekisteriote tai kaupparekisteristä muutoin saadut kaupparekisteriotetta vastaavat tiedot
3. Todistus verojen maksamisesta tai verovelkatodistus taikka selvitys siitä, että verovelkaa koskeva maksusuunnitelma on tehty
4. Todistukset eläkevakuutusten ottamisesta ja eläkevakuutusmaksujen suorittamisesta tai selvitys siitä, että erääntyneitä eläkevakuutusmaksuja koskeva maksusopimus on tehty
5. Selvitys työhön sovellettavasta työehtosopimuksesta tai keskeisistä työehdoista

---

¹³ Kangasperko DL 2007, 582.

¹⁴ HE 114/2006, Yksityiskohtaiset perustelut, 1. Lakiehdotuksen perustelut 2 §.

Syyskuussa 2012 voimaan tulleen lakimuutoksen myötä lakiin lisättiin 5a §, jonka mukaan rakennustoiminnassa pitää lisäksi pyytää selvitys tapaturmavakuutuslaissa (608/1948) tarkoitetun vakuutuksen ottamisesta.¹⁵

Patentti- ja rekisterihallituksen sivuilta tilattavan kaupparekisteriotteen voi tilata joko suppeana tai laajana. Koska kaupparekisteriotteessa tulee näkyä yrityksen vastuuhenkilöt ja näille mahdollisesti määrätyt liiketoimintakiellot¹⁶, tulee toimitettavan todistuksen olla laaja. Tiedon voimassaolevista liiketoimintakielloista saa tilattua oikeusrekisterikeskuksesta¹⁷.

Todistukset voidaan toimittaa alkuperäisinä tai kopioina¹⁸. Tilaajavastuutarkastajan tulkinnan mukaan annettujen selvitysten tulee olla päivättyjä ja allekirjoitusoikeuden omaavan henkilön allekirjoittamia. Myös tuloste sähköpostista riittää, mikäli henkilö on siitä tunnistettavissa.¹⁹ Todistukset ja selvitykset eivät saa olla kolmea kuukautta vanhempia (tilaajavastuulaki 7§) sillä hetkellä, kun sopimus allekirjoitetaan.²⁰ Myös ulkomaisten yritysten on toimitettava vastaavat todistukset ja selvitykset kotimaastaan (tilaajavastuulaki 5 §).

2.4 Tilaajavastuulain vaatimukset yrityksille

Lain säätäjän tarkoituksena on ollut epäterveen kilpailun torjuminen poistamalla vääristymiä. Näitä vääristymiä aiheutuu, kun osa yrityksistä on muita edullisemmassa asemassa tarjouskilpailussa sen vuoksi, että se jättää hoitamatta lakisääteiset verot, maksut ja työnantajavelvoitteensa²¹. Lain uskottiin vaikuttavan positiivisesti työllisyyteen, koska pimeää työvoimaa käyttäviä yrityksiä karsiutuisi markkinoilta²².

---

¹⁵ HE 18/2012, Yksityiskohtaiset perustelut, 1. Lakiehdotuksen perustelut, 5 a § 1 mom ja laki tilaajavastuulain muuttamisesta (469/2012).

¹⁶ HE 114/2006, Yksityiskohtaiset perustelut, 1. Lakiehdotuksen perustelut, 5 § 1 mom 2 kohta.

¹⁷ Oikeusrekisterikeskus.

¹⁸ HE 114/2006, Yksityiskohtaiset perustelut, 1. Lakiehdotuksen perustelut, 5 §.

¹⁹ Oksanen, J. 2012.

²⁰ Pekkala & Pohjonen 2012, 801.

²¹ HE 114/2006, Yleisperustelut, 1. Johdanto.

²² Alvesalo & Hakamo 2009, 99.

Vaikka hallituksen esityksessä tilaajavastuulaiksi on pyritty välttämään asettamasta kohtuuttomia velvoitteita yrityksille ja yrittäjille, jotka toimivat rehellisesti, on selvää, että tilaajan selvitysvelvollisuus aiheuttaa lisätyötä ja jonkin verran kustannuksia. Käytettäessä vuokratyövoimaa tai alihankintaa tulee yrityksen selvittää sopimuskumppaninsa valmiudet hoitaa lakisääteiset velvollisuutensa. Osa tilaajavastuulain vaatimista todistuksista on maksullisia, mutta suurimman osan voi saada maksutta verkon kautta.²³ Käytännössä kustannukset useimmiten lankeavat palvelua tarjoavan yrityksen maksettavaksi, sillä tilaajavastuulain vaatimia todistuksia ja selvityksiä pyydetään usein jo tarjouspyyntövaiheessa liittämään osaksi tarjousta.

Tilaajavastuulain mukaan tilaajan on pyydettävä ennen sopimuksen allekirjoittamista sopimuskumppaniltaan tietyt todistukset ja selvitykset, joiden avulla tilaaja voi varmistua siitä, että sopimuskumppani hoitaa asianmukaisesti lakisääteiset veronsa ja muut maksunsa, sekä soveltaa työehtosopimusta; maksaa työntekijöilleen asianmukaista palkkaa ja noudattaa muita työehtoja. Tilaajavastuulain mukainen selvitysvelvollisuus koskee alihankintasopimuksia ja vuokratyövoiman käyttöä. Alihankinnassa on kyseessä sopimus, jossa vastiketta vastaan saadaan aikaan tietty työtulos. Vuokratyövoiman käytöllä tarkoitetaan tilannetta, jolloin työsopimuksen tehnyt työntekijä on omalla suostumuksellaan siirretty toisen työnantajan käyttöön (tilaajavastuulaki 3 §).

2.5 Ulkomaiset sopimuskumppanit

Tilaajalla on selvitysvelvollisuus myös ulkomaisten toimijoiden osalta. Tilaajalla on vastuu ymmärtää ja tietää todistuksista ja selvityksistä mitä hän saa. Ongelmallisia ovat tilanteet, joissa tilaaja on pyytänyt tilaajavastuulain mukaiset selvitykset, saanut ne ja luullut asioiden olevan kunnossa, mutta jostain syystä ne eivät olekaan. Tilaaja ei siis ole ymmärtänyt selvitysten sisältöä. Todistukset voidaan pyytää toimittamaan suomeksi käännettyinä. Siitä huolimatta ne voivat jäädä epäselviksi ja selvitykset vajaiksi.²⁴

Mikäli ulkomainen sopimuskumppani ei voi toimittaa tilaajavastuulain mukaisia todistuksia ja selvityksiä, koska niitä ei ole mahdollista saada sopimuskumppanin maan lain-

---

²³ HE 114/2006, Yleisperustelut, 2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö, Miten viranomaisrekistereistä saa tietoa.

²⁴ Oksanen, J. 2012.

säädännön mukaan, on tilaajalla oikeus hyväksyä jollakin muulla tavalla toimitettu selvitys, jos sitä ”voidaan yleisen ymmärryksen mukaan pitää riittävänä”.²⁵

Aluehallintoviraston työsuojelun vastuualue on yhdessä Sosiaali- ja terveysministeriön kanssa selvittänyt joidenkin maiden osalta tilaajavastuulain mukaisten selvitysten vastaavuutta. Aluehallintoviraston sivuille on koottu esimerkiksi Puolan, Viron, Latvian ja Liettuan osalta taulukot, joista löytyy tietoa siitä, mitä asiakirjaa tai todistusta ainakin voidaan pitää luotettavana selvityksenä tilaajan selvitysvastuun täyttämiseksi.²⁶

2.6 Tilaajavastuulaki julkisissa hankinnoissa

Hankintalain perusteella tulee hankintayksiköiden kilpailuttaa sellaiset tavara- ja palveluhankinnat, joita ostetaan julkisilla varoilla. Julkisia hankintoja säännellään hankintalain (laki julkisista hankinnoista 30.3.2007/348). Sääntelyn tavoitteena on julkisten varojen tehokas käyttö, pyrkimys edistää laadukkaiden hankintojen tekemistä, sekä turvata yrityksille tasapuoliset mahdollisuudet tarjota tuotteitaan tarjouskilpailuissa (hankintalaki 1 §).

Julkisia hankintoja tekevät hankintayksiköt, joita ovat julkiset ostajat, esimerkiksi valtion ja kuntien viranomaiset. Julkisista hankinnoista annetun lain mukaisiksi hankinnoiksi katsotaan sellaiset hankinnat, jotka ylittävät kansalliset kynnysarvot. Kynnysarvolla tarkoitetaan yksittäisen hankinnan suurinta mahdollista ennakoitua arvoa. Laskettaessa ennakoitua arvoa otetaan huomioon sopimuksen tai tarjouspyynnön arvonlisäveroton kokonaisarvo.²⁷ Kansallinen kynnysarvo tavara- ja palveluhankinnoissa (mukaan lukien käyttöoikeussopimukset sekä suunnittelukilpailut) on 30 000 €, rakennus- ja käyttöoikeusurakoissa 150 000 € ja terveydenhoito- ja sosiaalipalveluissa 100 000 €. Hankinnoissa, jotka ylittävät EU-kynnysarvon; tavarat ja palvelut sekä suunnittelukilpailut € 200 000 (poikkeuksena valtion keskushallintoviranomaisten tavara- ja palveluhankinnat, joiden kohdalla EU-kynnysarvo on 130 000 €) ja rakennus- ja käyttöoikeusurakat 5 000 000 €, noudatetaan yksityiskohtaisempia menettelyjä.²⁸ EU-kynnysarvot muuttuvat

²⁵ Pekkala & Pohjonen 2012, 804.

²⁶ Työsuojeluhallinto 2012.

²⁷ Pekkala & Pohjonen 2012, 85.

²⁸ Pekkala & Pohjonen 2012, 21 (kynnysarvot hankinnat.fi).

kahden vuoden välein. Voimassa olevat EU-kynnysarvot on vahvistettu komission asetuksella (EU) N:o 1251/2011 1.1.2012 alkaen.

Julkisen sektorin hankinnoissa jokainen hankintayksikkö vastaa tilaajana tilaajavastuulain mukaisten velvoitteiden täyttämisestä. Tilaajavastuulaki itsessään ei määritä, missä hankintaprosessin vaiheessa todistukset ja selvitykset tulee pyytää.²⁹ Hankintayksikkö voi siis itse sopia säännöt, pyydetäänkö todistukset jo tarjouspyyntövaiheessa jokaiselta tarjoajalta vai vasta hankintapäätöksen tekemisen jälkeen, ennen sopimuksen tekemistä. Mikäli todistukset pyydetään vasta juuri ennen sopimuksen allekirjoittamista, on vaarana, että tarjoaja ei pystykään toimittamaan vaadittuja selvityksiä ja tämä pitää sulkea tarjouskilpailusta ja tehdä hankintapäätös uudelleen.

Hankintalain 53 § ja 54 § mukaiset poissulkemisperusteet liittyvät tarjoajan rikolliseen toimintaan tai laiminlyönteihin lakisääteisten maksujen osalta. Hankintalain 54 §:n mukaan, mikäli tarjoaja on konkurssissa tai konkurssiin asettaminen on vireillä, hankintayksikkö voi päätöksellään sulkea tarjoajan ulos kilpailusta. Tämän lisäksi hankintayksikkö voi itse määrittää tarjoajille soveltuvuuteen liittyviä vaatimuksia, esimerkiksi liittyen taloudelliseen tai rahoitukselliseen tilanteeseen tai toisaalta laatuun ja tekniseen suorituskyykyyn. Tilaajavastuulain perusteella pyydettävät todistukset ja selvitykset voivat olla näyttönä sille, että kelpoisuusvaatimukset täyttyvät.³⁰

Käytännössä monet hankintayksiköt vaativat tarjouspyyntövaiheessa tarjoajilta ainoastaan kirjallisen vakuutuksen siitä, että soveltuvuutta koskevat ehdot täyttyvät. Tilaajavastuulain mukaiset selvitykset ja todistukset pitää esittää ennen hankintasopimuksen tekemistä, ne siis voidaan pyytää jo hankintamenettelyn aikana hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä tai hankintapäätöksen tekemisen jälkeen, viimeistään ennen kuin hankintasopimus allekirjoitetaan.³¹

---

²⁹ Julkisten hankintojen neuvontayksikkö: Tilaajavastuulaki ja hankintalaki 2008.

³⁰ Julkisten hankintojen neuvontayksikkö: Tilaajavastuulaki ja hankintalaki 2008.

³¹ Pekkala & Pohjonen 2012, 802.

2.7 Tilaajavastuulain noudattamisen valvonta - tilaajavastuutarkastukset

Tilaajavastuulain noudattamista valvoo Etelä-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualue. Tilaajavastuutarkastajia työskentelee Helsingissä, Tampereella, Turussa ja Kemissä. Heidän vastuualueenaan on koko maa.³² Kunkin tilaajavastuutarkastajan vastuualue määräytyy sen perusteella, mille vastuualueelle tarkastajaa tarvitaan, mistä on kokemusta ja minkä alan asioihin on kiinnostusta³³.

Aluehallintovirasto päättää jokaiselle vuodelle ne hankkeet, joihin erityisesti keskitytään, esim. rakennusala, logistiikka. Hankkeet sisältävät tietyn alan tarkastusalueet. Hankkeiden sisällä tehdään suunnitelma, minkä alan yrityksiä tulevana vuonna tarkastetaan ja mitä koskee erityisesti, esimerkiksi logistiikan hankkeissa voidaan tarkastukset keskittää kuljetusalan liikkeisiin. Vuonna 2012 painopistealueiksi on valittu energia, julkishallinto, logistiikka, rakennusala ja teknologiateollisuus. Hankkeiden sisällä tehty suunnitelma ei sulje pois muita tarkastuksia, mutta sen mukaisesti painopiste keskittyy tietyille alueille.³⁴

Tilaajavastuutarkastuksia on kahden tyyppisiä:

1. VAV – Viranomaisaloitteinen tarkastus

Perustarkastuksia, yleisen tason tarkastuksia, jotka toteutetaan yllä mainitun suunnitelman puitteissa.

2. AAV – Asiakasaloitteinen tarkastus

Perustuvat vihjetietoihin, yritykset voivat ilmiantaa alihankkijoita. Vihjetietoja priorisoidaan (vihjeessä täytyy olla jotain pohjaa), voi olla perättömiäkin vihjeitä, jopa kiusantekoa.

Tarkastustapahtumat pyritään tekemään paikan päällä. Varsinaisen tarkastustoiminnan lisäksi ne ovat myös tiedonantotilaisuuksia. Tarkastuksessa käydään läpi tilaajavastuulakia nimenomaan tarkastettavan yrityksen kannalta; pohjana Aluehallintoviraston esite

---

³² Työsuojeluhallinto 2012.

³³ Oksanen, J. 2012.

³⁴ Oksanen, J. 2012.

”Tilaajavastuulaki: Tilaajan vastuu ulkopuolista työvoimaa käytettäessä”. Tarkastuksen aikana paneudutaan alakohtaisiin erityiskysymyksiin.³⁵

2.8 Laiminlyöntimaksut

Laiminlyöntimaksuja voidaan määrätä tilaajavastuulain 9 §:n mukaan silloin, jos yritys on laiminlyönyt tilaajavastuulain mukaiset selvitykset. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että yritys ei ole pyytänyt tilaajavastuulain 5 §:n mukaisia todistuksia ja selvityksiä sopimuskumppaniltaan. Lisäksi laiminlyöntimaksu voidaan määrätä tilanteissa, joissa tilaaja on pyytänyt tarvittavat todistukset ja selvitykset, mutta on solminut sopimuksen liiketoimintakieltoon asetetun yrityksen kanssa. Laiminlyöntimaksu voidaan määrätä myös tapauksissa, joissa tilaaja on solminut sopimuksen sellaisen yrityksen kanssa, jolla ei ole sopimuskauden aikana tarkoituksenakaan maksaa lakisääteisiä veroja ja muita maksuja.³⁶ Tarjouksen liian alhainen hinta usein indikoi sitä, että esimerkiksi urakkaa tarjoavalla yrityksellä ei ole tarkoituksenakaan maksaa lakisääteisiä maksuja. Näissä tilanteissa tilaajalla on velvollisuus pyytää tarjoajalta lisäselvitys, mikä alhaisen hinnan peruste on.

Aluehallintovirasto päättää laiminlyöntimaksun suuruuden tarkastuskertomuksen perusteella. Laiminlyöntien lukumäärä, eli kuinka montaa kohtaa 5 §:stä on rikottu, suhteutetaan urakan suuruuteen sekä yrityksen liikevaihtoon ja kokoon. Laiminlyöntimaksu määrätään aina sopimuskohtaisesti. Vaikka tilaaja olisi jättänyt pyytämättä yhtä ja samaa todistusta toistuvasti, se ei vaikuta laiminlyöntimaksun suuruuteen sitä alentavasti, vaan maksu määrätään jokaista sopimusta kohden sen mukaisesti, mitä puutteita tarkastuksessa on löydetty.³⁷

Rakennustoiminnassa laiminlyöntimaksua voidaan korottaa, mikäli laiminlyönti tapahtuu toistuvasti ja suunnitelmallisesti.³⁸ Jos yritykselle on jo aiemmin määrätty laiminlyöntimaksu todistuksen tai selvityksen puuttumisen vuoksi ja muutaman vuoden kuluttua tehdään uusi tarkastus, missä myös uudesta sopimuksesta samat todistukset puuttu-

---

³⁵ Oksanen, J. 2012.

³⁶ HE 114/2006, Yksityiskohtaiset perustelut, 1. Lakiehdotuksen perustelut, 9 § 1 mom 3 kohta.

³⁷ HE 114/2006, Yksityiskohtaiset perustelut, 1. Lakiehdotuksen perustelut, 9 §.

³⁸ HE 18/2012, Yksityiskohtaiset perustelut, 1. Lakiehdotuksen perustelut, 9 a §.

vat. Tällöin yritykselle voidaan määrätä korotettu laiminlyöntimaksu. Tässä kohtaa tahallisuuden tunnusmerkistö alkaa täyttyä, yritys ei voi vedota tietämättömyyteen. Aluehallintoviraston määräämästä laiminlyöntimaksusta voi valittaa hallinto-oikeuteen, valitusosoitus on aina päätöksen liitteenä.³⁹

---

³⁹ HE 114/2006, Yksityiskohtaiset perustelut, 1. Lakiehdotuksen perustelut, 9 §.

3 TAMPEREEN KAUPUNGIN HANKINNAT

3.1 Harmaan talouden torjunta Tampereen kaupungilla

Tampereen kaupungin vuoden 2012 talousarviossa linjataan, että Tampere haluaa toimia harmaan talouden torjumiseksi ja edellyttää, että palveluja hankittaessa noudatetaan voimassaolevaa julkisia hankintoja koskevaa lainsäädäntöä sekä kaupungin omia hankintaohjeita⁴⁰. Tampereen kaupunki on perustanut työryhmän, joka sisäisen tarkastuksen johtajan johdolla miettii keinoja harmaan talouden torjumiseksi. Tällä hetkellä työryhmässä keskitytään siihen, mitä Tampereen kaupungin hankinnoissa voidaan tehdä harmaan talouden ehkäisemiseksi. Työryhmä on päättänyt seurata Helsingin kaupungin esimerkkiä ja ehdottaa, että kaupungin hankinnoissa otettaisiin käyttöön Tilaajavastuu.fi palvelu josta voidaan ajantasaisesti tarkistaa, onko sopimuskumppanin tilaajavastuulain mukaiset velvoitteet hoidettu asianmukaisesti.⁴¹

Tampereen kaupunki suosittelee, että sopimuskumppanit antavat tilaajavastuulain mukaiset selvitykset ensisijaisesti tilaajavastuu.fi raportilla, joka sisältää tilaajavastuulain mukaiset selvitykset yhdessä raportissa. Vaihtoehtoisesti sopimuskumppani voi toimittaa tilaajavastuulain mukaiset todistukset ja selvitykset erillisinä.⁴²

Käytännössä Tilaajavastuu.fi palvelun käyttöönotto tarkoittaisi Tampereen kaupungin osalta sitä, että kaupunki tulee suosittelemaan sopimuskumppaneilleen palvelun käyttöönottoa. Kun sopimuskumppani on liittynyt Tilaajavastuu.fi palvelun Luotettavaksi Kumppaniksi, voivat hankinta-asiantuntijat varmistaa palvelusta, että tilaajavastuulain mukaiset todistukset ja selvitykset ovat kunnossa. Tampereen kaupunki tulisi ottamaan käyttöön Tilaajavastuu.fi:n Valvoja-palvelun, joka automatisoi koko tilaajavastuulain mukaisen valvonnan. Valvoja-palvelu lähettää sähköpostiviestillä nimetyille henkilöille ilmoituksen, mikäli sopimuskumppanille on esimerkiksi syntynyt verovelkaa.⁴³

---

⁴⁰ Tampereen kaupungin talousarvio 2012, 57.

⁴¹ Korhonen, K. 2012.

⁴² Korhonen, K. 2012.

⁴³ Tilaajavastuu.fi.

Harmaan talouden torjunnan ei ole tarkoitus rajoittua ainoastaan Tilaajavastuu.fi palvelun käyttöönottoon, vaan Tampereen kaupunki tulee kiinnittämään huomiota harmaan talouden torjuntaan myös muilla tavoin. Esimerkiksi Tampereen kaupungin hankintaohjeeseen tullaan tekemään tarkennuksia, miten harmaata taloutta voidaan torjua kaupungin hankinnoissa.⁴⁴

3.2 Palveluhankinnat Tampereella

Tampereen kaupungin Hyvän johtamis- ja hallintotavan mukaan ”palveluiden hankintaa ja tilaamista ohjaavat kaupunkistrategia, siitä johdetut ydinprosessikohtaiset palvelustrategiat, vuosisuunnitelmat ja palvelusopimukset. Hankintoihin oikeuttavasta toimivallasta määrätään johto- ja toimintasäännöissä sekä toimintaohjeissa ja niiden nojalla tehdyissä delegointipäätöksissä. Kaupunginhallituksen tehtävänä on hyväksyä hankintoihin, kilpailuttamiseen sekä markkinoilla toimimiseen liittyvät ohjeet ja menettelytavat. Talous- ja strategiaryhmä vastaa hankintojen strategisesta ohjauksesta. Palveluiden järjestämisestä kuntalaisille ja siihen liittyvästä hankintojen suunnittelusta vastaa tilaajaryhmä.”⁴⁵

3.3 Tampereen Logistiikka

Tampereen Logistiikka on Tampereen kaupungin liikelaitos ja se on perustettu vuonna 2007. Tampereen Logistiikka palvelee asiakkaitaan niin suurissa kuin pienissäkin hankinnoissa ja materiaalihuollossa sekä kuljetuksissa, henkilöliikenteessä ja konevuokrauksessa. Tampereen Logistiikan tehtävänä on toimia kaupungin hankintojen asiantuntijana ja edunvalvojana sekä huolehtia hankintojen lainmukaisesta kilpailuttamisesta ja siihen liittyvien sopimusten laadinnasta.⁴⁶

Tampereen kaupungin eri yksiköiden hankintojen kilpailuttaminen on keskitetty Tampereen Logistiikalle. Tampereen Logistiikka kilpailuttaa kaikki tavarat ja palvelut, joi-

---

⁴⁴ Korhonen, K. 2012.

⁴⁵ Tampereen kaupunginhallitus, Hyvä johtamis- ja hallintotapa ja sisäinen valvonta 2012, 21.

⁴⁶ Tampereen kaupunginhallitus, Hyvä johtamis- ja hallintotapa ja sisäinen valvonta 2012, 22.

den arvonlisäveroton arvo on kertahankintana tai vuoden aikana toistuvina hankintoina yhteensä yli 30.000 euroa tavara- tai palveluhankinnoissa tai yli 100.000 euroa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluhankinnoissa, lukuun ottamatta yhdyskunta- ja talonrakentamiseen liittyviä urakoita sekä niitä Tampereen Vesi Liikelaitoksen ja Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitoksen hankintoja, jotka tehdään erityisalojen hankintalain mukaista toimintaa varten.⁴⁷

Tampereen kaupungin hankintaoppaan mukaan yllämainitut kansallisen kynnysarvon alittavat hankinnat voidaan hoitaa kaupungin yksiköissä ottaen huomioon EU:n perustamissopimuksen mukaiset yleiset periaatteet; syrjimättömän kohtelun, avoimuuden ja suhteellisuuden periaatteet, hyvän hallinnon periaatteet, muusta lainsäädännöstä tulevat velvoitteet sekä Tampereen kaupungin hankintaohje.⁴⁸

3.3.1 Yhteishankinnat

Hankintalain 2 §:n mukaan sellaista yhteistyötä, jolla voidaan vähentää hankintoihin liittyviä hallinnollisia tehtäviä, kutsutaan yhteishankinnoiksi. Tampereen Logistiikan yhteishankintaryhmä vastaa hankintasopimuksista, jotka Tampereen kaupunginhallitus on määrittänyt hankittavaksi yhteisesti kaupungin yksiköille, näin kukin yksikkö ei tee hankintoja itsenäisesti. Suurempien erien hankinta on taloudellisempaa ja säästää resursseja. Mikäli useampi Tampereen kaupungin yksikkö käyttää samaa tuotetta tai tuoteryhmää, se pyritään hankkimaan keskitetysti. Tällä hetkellä yhteishankittavia tuoteryhmiä on noin sata. Esimerkkinä yhteishankittavista tuoteryhmistä voidaan mainita toimistotarvikkeet, leikkivälineet, matkustuspalvelut ja vakuutukset. Uusia tuoteryhmiä pyritään saamaan yhteisesti hankittavien tuoteryhmien listalle jatkuvasti. Tampereen Logistiikan toimitusjohtaja tekee esityksen lisättävistä tuoteryhmistä.⁴⁹

Tampereen Logistiikan yhteishankintaryhmä koostuu kolmesta työparista. Yhden työparin muodostaa hankinta-asiantuntija ja tuoteryhmävastaava. Hankinta-asiantuntija vastaa kilpailutuksesta ja tuoteryhmävastaavan vastuulle kuuluu hankintasopimuksen tekeminen ja valvonta, toimittajayhteistyö sekä sopimusten jalkauttaminen ja niistä tiedottami-

⁴⁷ Tampereen kaupungin hankintaohje 2012, 11.

⁴⁸ Tampereen kaupungin hankintaohje 2012, 11.

⁴⁹ Tapanainen, S. 2012.

nen Tampereen kaupungin yksiköille. Tuoteryhmävastaava antaa myös lisätietoja sopimuksesta, mikäli siihen on tarvetta.

Yhteishankinnan työparin vastuulla on uuden kilpailutuksen suunnittelu, kun vanha sopimuskausi alkaa olla kulumassa umpeen. Joissakin hankinnoissa uuden kilpailutuksen suunnittelu ja itse kilpailutus täytyy aloittaa jopa puolitoista vuotta ennen vanhan sopimuksen umpeutumista. Yleisimmin uusia kilpailutuksia aletaan tehdä noin puoli vuotta ennen voimassaolevan sopimuksen päättymistä. Kilpailutuksiin yhteishankintaryhmän työpari saa apua ryhmältä substanssiasiantuntijoita. Asiantuntijat ryhmään on koottu organisaatioista, joissa tuoteryhmän tavaroiden tai palveluiden käyttäjiä on eniten.

Yhteishankintaryhmän kilpailuttamia tuoteryhmiä on saatavilla kaupungin henkilöstölle Tampereen Logistiikan varastosta, jossa on saatavilla noin 3000 nimikettä. Henkilöstö voi tilata nimikkeet OSTARI palvelun kautta, josta ne toimitetaan suoraan tilanneeseen kaupungin yksikköön. Varastosta löytyy tuotteita toimistotarvikkeista kukkamultaan ja sairaanhoidon tarvikkeista pehmopapereihin.

Osa yhteishankittavista nimikkeistä toimitetaan KÄTSY palvelun kautta, mikä on Tampereen Logistiikan palvelu, jossa Logistiikan henkilö käy tarkistamassa kaupungin yksikön varaston ja täyttää tavarat hyllyyn tarpeen mukaan. Esimerkiksi useissa terveydenhoidon yksiköissä on otettu käyttöön KÄTSY palvelu, jolloin hoitohenkilökunta voi keskittyä omaan työhönsä ja Tampereen Logistiikka hoitaa tarvittavat välineet ja varusteet varastoihin.

Tiedot sopimustoimittajista julkaistaan kaupungin intranetissa ”hankintapaikka” sivustolla heti, kun sopimus on allekirjoitettu. Kaupungin yksiköiden tulee hankkia yhteishankittavat tuotteet näiltä sopimustoimittajilta.

Yhteishankintaryhmän toiminta on aiemmin ollut kovin kilpailutuskeskeistä, mutta tulevaisuudessa aiotaan panostaa enemmän toimittajayhteistyöhön. Yhteishankintaryhmän tavoitteena on kasvattaa yhteishankittavien tuoteryhmien määrää. Keskittämällä volyymit ja asiantuntijuus, Tampereen kaupungin tasolla voidaan saada aikaan merkittäviä kustannussäästöjä ja pystytään lisäämään hankintatoimen tehokkuutta.⁵⁰

---

⁵⁰ Tapanainen, S. 2012.

3.3.2 Erillishankinnat

Tampereen Logistiikan erillishankintaryhmä kilpailuttaa Tampereen kaupungin yksiköiden erillishankinnat, mikäli hankinta ei kuulu yhteishankittaviin, ja mikäli hankinnan arvo ylittää kansallisen kynnyksarvon. Erillishankintaryhmä vastaa kilpailuprosessin hankintalain mukaisesta toteutuksesta. Hankinnan tekevä yksikkö, erillishankintojen ollessa kyseessä tilaaja, on vastuussa hankinnan kohteen määrittelystä ja Tampereen Logistiikka vastaa kilpailutuksesta. Logistiikan hankinta-asiantuntijat valmistelevat tilaavan yksikön kanssa yhteistyössä tarjouspyynnön. Hankinta-asiantuntijoiden vastuulla on myös tarjousten vertailu sekä hankintapäätösehdotuksen valmistelu. Mikäli tilaaja haluaa, voi hankinta-asiantuntija tehdä luonnoksen hankintasopimuksesta.⁵¹

---

⁵¹ Tampereen kaupungin hankintaopas 2011, 7.

4 TUTKIMUS TILAAJAVASTUULAIN TOTEUTUMISESTA TAMPEREEN YHTEISHANKINNOISSA

4.1 Tilaajavastuulakiin liittyvää tutkimusta

Opinnäytetyötä tehdessäni yritin löytää aiemmin tehtyjä tutkimuksia, jotka liittyisivät tilaajavastuulakiin. Erilaisia tilaajavastuulakiin liittyviä tutkimuksia on tehty viime aikoina jonkin verran. Yksikään niistä tutkimuksista, joihin perehdyin, ei ollut vastaavasta näkökulmasta, kuin minun opinnäytetyöni.

Helena Pätilä on tehnyt tutkielman Lappeenrannan teknilliseen yliopistoon vuonna 2009 liittyen kansallisissa hankinnoissa käytettäviin soveltuvuuden arviointiperusteisiin. Pienenä osana tutkimusta nostettiin esiin myös tilaajavastuulain vaatimukset.⁵² Antti Tanskanen tutki vuonna 2012 valmistuneessa väitöskirjassaan vuokratyöntekijöiden työelämän laatua. Tutkimuksessa sivuttiin tilaajavastuulakia ja todettiin, ettei tilaajavastuulakiin vuoden 2009 alussa tulleilla muutoksilla, kuten sillä, että yrityksen luottamusmiehet voivat edustaa vuokratyöntekijöitä, ei ole ollut suurtakaan vaikutusta vuokratyövoiman työelämän laadun parantumiseen.⁵³

Laura Laine ja Anna Kujanpää tutkivat vuonna 2008 tehdyssä opinnäytetyössään tilaajavastuulain vaatimuksia ulkomaisen työntekijän näkökulmasta. Tilaajavastuulain vaatimukset tulee ottaa huomioon, mikäli ulkomainen työntekijä palkataan henkilöstövuokrausyrityksen kautta tai työtä teetetään alihankkijoilla.⁵⁴ Myös Jaakko Tammisen tekemä Pro Gradu vuonna 2008 tutki ulkomaisen työvoiman työskentelyä rakennustyömaille. Työntekijät eivät olleet rakennusyritysten palkkaamaa työvoimaa, vaan esimerkiksi alihankkijan palveluksessa. Tällöin päähankkijan tulee varmistua, että alihankkijat ottavat huomioon tilaajavastuulain vaatimukset.⁵⁵ Tilaajavastuulain valvontaan paneuduttiin Marjo Juntusen 2011 valmistuneessa opinnäytetyössä. Juntunen esitteli työssään laajasti tilaajavastuulakia, sen vaatimuksia ja valvontaa, erityisesti työehtosopimuksen

---

⁵² Pätilä 2009.

⁵³ Tanskanen 2012.

⁵⁴ Laine & Kujanpää 2008.

⁵⁵ Tamminen 2008.

noudattamisen näkökulmasta. Tämä opinnäytetyö osoittautui arvokkaaksi tueksi tehdesäni omaa opinnäytetyötäni.⁵⁶

4.2 Tutkimustyön lähtökohdat

Laiminlyönnit tilaajavastuulain noudattamisessa voivat tulla Tampereen kaupungin ko-koiselle toimijalle kalliiksi. Tampereen Logistiikka toivoi tehtäväksi selvitystä, miten yhteishankintojen osalta lakia on noudatettu, onko havaittavissa puutteita tai tarvetta lisäkoulutukselle. Yhteishankinnat valikoituivat selvityksen kohteeksi käytännön syistä; Tampereen Logistiikan yhteishankintaryhmä vastaa hankinnoista aina kilpailutuksesta sopimuksenaikaiseen seurantaan saakka.

Selvitystyöni pohjaksi ja jotta pääsisin suunnittelemaan kehitysehdotuksia, miten Tampereen Logistiikassa voitaisiin parantaa tilaajavastuulakiin liittyviä vaatimuksia, minun oli selvitettävä nykytilanne. Koska haastateltavia tulisi olemaan ainoastaan kuudesta kahdeksaan, ei määrällinen tutkimus tuntunut oikealta. Lisäksi täsmällinen kysymysten asettelu johon voitaisiin antaa vain tietynlaisia vastauksia, ei mielestäni sopinut nykytilanteen kartoittamiseen. Sen sijaan laadullisessa tutkimuksessa tutkittavia on melko vähän.⁵⁷ Nykytilanteen selvittämiseksi en tarvinnut määriä, kuinka monta hankinta-asiantuntijaa tai tuoteryhmävastaavaa on ottanut minkäkin kannan, vaan tarkoituksena oli saada kokonaiskäsitys, millä kaikilla tavoilla tilaajavastuulakiin liittyviä asioita on sovellettu käytännössä. Lisäksi pidin tärkeänä, että voisin tutkimuksen edetessä tehdä tarkentavia kysymyksiä haastateltaville. Laadullisessa tutkimuksessa voidaan kartoittaa jonkun asian yleisyyttä, hakea eroja ja yhteyksiä.⁵⁸ Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa voidaan pitää todellisen elämän, todellisen toiminnan kuvaamista.⁵⁹

Selvitys tilaajavastuulain toteutumisesta toteutettiin haastattelemalla hankinta-asiantuntijoita ja tuoteryhmävastaavia vapaamuotoisesti⁶⁰. Haastateltavat eivät halun-

---

⁵⁶ Juntunen 2011.

⁵⁷ Ronkainen & ym. 2011, 83.

⁵⁸ Ronkainen & ym. 2011, 89.

⁵⁹ Hirsjärvi & ym. 1997, 161.

⁶⁰ Yhteishankintaryhmä, ryhmähaastattelut 14.2.2012 ja 24.2.2012.

neet nimiään julkistettavan, vaan halusivat esiintyä ryhmänä. Haastattelun etuna voidaan pitää sitä, että se on joustava; haastattelussa voidaan pyytää selventämään saatuja vastauksia ja saatavia tietoja voidaan syventää.⁶¹

Lähetin yhteishankintaryhmän kolmelle tuoteryhmävastaavalle ja kolmelle hankinta-asiantuntijalle sähköpostitse kyselyn, jossa pyysin vapaamuotoisesti kertomaan, miten vastaajan mielestä tilaajavastuulain vaatimukset otetaan kussakin kilpailutusprosessin vaiheessa huomioon. Kyselyn yhteydessä esitin, että vaihtoehtoisesti voidaan keskustella yhdessä kasvokkain, mikäli sähköpostikyselyyn vastaaminen tuntuu hankalalta ja työläältä. Lisäksi haastattelin hankintapäällikköä ja hankintalakimiestä.

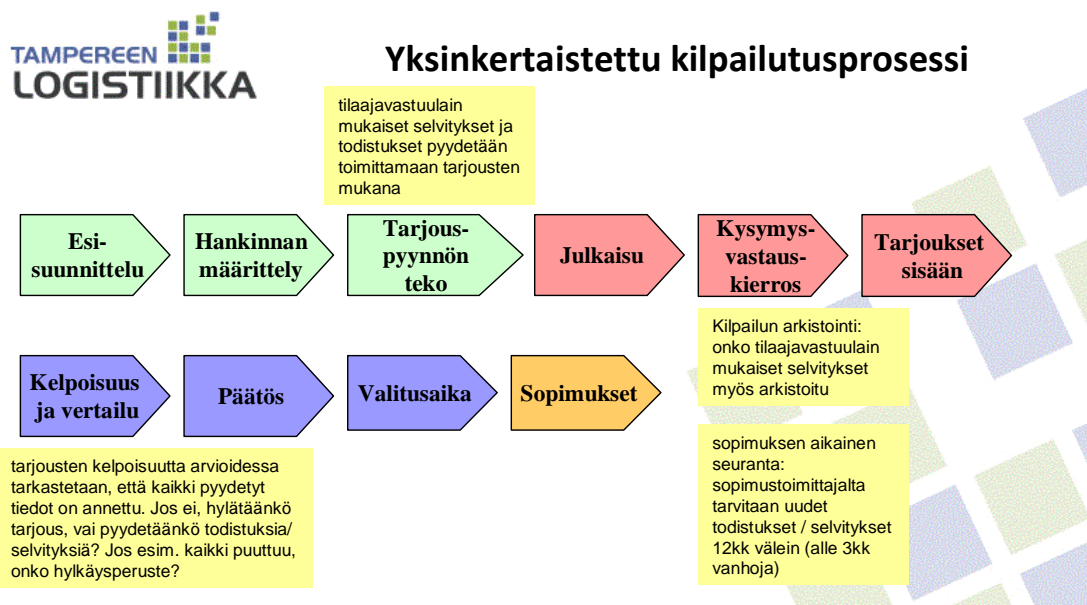
Yhteishankintaryhmän toivomuksesta järjestin vapaamuotoisen ryhmähaastattelun koko ryhmälle. Ryhmähaastattelu tuntui luontevalta valinnalta, sillä kaikkien yhteishankintaryhmän jäsenien haastattelemisen yksitellen olisi varsin työlästä ja on todettu, että monessa tilanteessa ryhmähaastattelu voi olla vapaampaa; tilanne ei jännitä, eikä tunnu kuulustelulta, sen sijaan haastateltavat voivat kertoa toimintatavoistaan toinen toistaan tukien ja täydentäen.⁶²

Kyselyn lähtökohtana oli Tampereen Logistiikan yksinkertaistettu kilpailutusprosessi. Keskustelun pohjana käytettiin niitä prosessin vaiheita, joissa oli yhtymäkohtia tilaajavastuulakiin. Yhtymäkohdat tilaajavastuulakiin on lisätty alla olevaan prosessikuvaukseen keltaisin laatikoin.

---

⁶¹ Hirsjärvi & ym. 1997, 201.

⁶² Eskola & Suoranta 1998, 95.

Kuva 1 Yksinkertaistettu kilpailutusprosessi ⁶³

Yhteishankintaryhmän kolme työparia tekee kilpailutukset itsenäisesti. Selvitystä varten tein vertailuja myös eri työparien käyttämien tarjouspyyntöpohjien välillä, lisäksi vertailin niitä HILMAsta⁶⁴ löytyneisiin muihin vastaaviin hankintoihin. Vertailujen havainnot on koottu liitteeseen 1.

Tampereen Logistiikan yhteishankintaryhmässä tietämys tilaajavastuulaista ja siihen liittyvistä vaatimuksista on hyvä, joskin lisätieto ja tarkennukset koettiin tarpeellisena. Erityisen hankalana nähtiin se, miten määritellä, kuuluko jonkin palveluhankinnan osalta soveltaa tilaajavastuulakia vai ei. Tilaajavastuulakiin liittyvää oikeuskäytäntöä on vielä suhteellisen vähän, joten oikeustapauksista ei ole löytynyt vertailukohtia sovellettavuuteen. Tähän kaivattiin selkeyttä.

Haastattelujen perusteella kävi ilmi, että osa tarjoajista on valveutuneita ja lähettävät tarjousten mukana kaikki tilaajavastuulain vaatimat todistukset ja selvitykset, vaikkei niitä olisi tarjouksissa pyydettykään. Kuitenkin, mikäli jotain lain vaatimaa todistusta tai selvitystä ei ole pyydetty, sen puutetta ei voida pitää muiden tarjousten osalta hylkäysperusteena.

⁶³ Tapanainen, S.

⁶⁴ Työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämä sähköinen ilmoituskanava HILMA.

Nykytilan kartoituksen jälkeen kokosin yhteishankintaryhmälle koulutusmateriaalin ja pidin heille koulutuksen, jossa avattiin tilaajavastuulain tavoitetta ja tarkoitusta. Koulutuksessa tilaajavastuulaki käytiin läpi kohta kohdalta. Erityisesti painotettiin soveltamiseen liittyviä kohtia, milloin tilaajavastuulakia tulee soveltaa ja milloin lakia voidaan olla soveltamatta. Käytännössä kuntien toimialan katsotaan olevan niin laajan, että lähes kaikki palveluhankinnat tulevat tilaajavastuulain soveltamisen piiriin. Koulutuksessa tartuttiin kohtiin jotka olivat epäselviä kuten, miten toimia ulkomaisten toimittajien kanssa. Lisäksi koulutuksessa painotettiin niitä asioita jotka olivat tulleet tutkimustyön aikana esiin, missä kilpailutusprosessin vaiheessa tilaajavastuulaki tulee ottaa huomioon ja millä tavoin. Koulutusmateriaali on liitteenä 2 ja selvitykseen pohjautuva koulutusmateriaalin liiteosa, joka liittyy nimenomaisesti Tampereen yhteishankintaryhmän työhön, on liitteenä 3. Tämä liite on luottamuksellinen.

4.3 Tilajavastuulain soveltaminen Tampereen kaupungin yhteishankinnoissa

Tilajavastuulain soveltamisala on lain mukaan varsin yksiselitteinen; lakia sovelletaan kun käytetään vuokrattua työvoimaa tai teetetään työtä alihankintana siten, että tilaajan työkohteessa työskentelee työntekijä, joka on alihankkijan palveluksessa (tilajavastuulaki 2 §). Selvitysvelvollisuus koskee tilajia, kun työ tehdään tilaajan toimitiloissa tai työkohteessa.⁶⁵ Tilajavastuulain 2 §:n mukaan tehtävän työn tulee liittyä tilaajan toiminnassa tavanomaisesti suoritettaviin työtehtäviin tai tilaajan tavanomaiseen toimintaan liittyviin kuljetuksiin. Rakentamisessa on lisäksi tarkennuksia, mutta koska ne eivät kuulu Tampereen Logistiikan yhteishankittaviin tuoteryhmiin, niihin ei syvenny tässä opinnäytetyössä.

Oikeuskäytäntöä tilajavastuulakiin liittyen on vielä vähän, erityisesti liittyen siihen, kuuluuko jokin palveluhankinta lain soveltamisalaan vai ei. Selvitykseeni liittyen olin yhteydessä Aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueen tilajavastuutarkastaja Jani Oksaseen. Hänen kanssaan kävimme läpi Tampereen Logistiikan yhteishankittaviin liittyviä palveluja miettien, kuuluvatko ne soveltamisalaan vai eivät. Liitteessä 4 on lisättuna muutama pääryhmä Tampereen kaupungin yhteishankittavista tuoteryhmistä. Kunkin pääryhmän kohdalla on selvitetty, kuuluuko se tilajavastuulain soveltamisen

---

⁶⁵ HE 114/2006, Yksityiskohtaiset perustelut, 2 § 1 mom 2 kohta.

piiriin vai ei. Selkeiden palveluhankintojen, kuten siivouspalveluiden lisäksi myös sellaisissa laitehankinnoissa, joiden toimitukseen liittyy esimerkiksi asennuspalvelua, tulee tilaajavastuulaki sovellettavaksi. Esimerkiksi AV-laitteistot on pakko asentaa, jotta niitä on mahdollista käyttää. Kaupungin henkilöstöllä ei välttämättä ole tarvittavaa tietotaitoa asennuksen suorittamiseen tai asennus halutaan tilata muusta syystä osana tavaratoimitusta.

Julkisella sektorilla alihankintasopimus tarkoittaa käytännössä samaa kuin hankintasopimus.⁶⁶ Lähtökohtana kaikille kunta-alan toimijoille voidaan pitää ajatusta, kuuluuko jokin toiminto varsinaiseen toimialaan vai ei, onko toiminto välttämätön osa toimintaa. Yksittäisten tapausten ei katsota kuuluvan toimialaan, mutta mikäli palvelusta tehdään sopimus, silloin sen voidaan katsoa kuuluvan toimialaan. Esimerkkinä voidaan käyttää siivousalan yritystä ja kaupunkia: Siivousalan yritys saattaa joutua kerran soittamaan hinausauton paikalle, kun auto on sammunut matkalle siirryttäessä kohteesta toiseen. Kaupungit käyttävät hinauspalveluita vakinaisemmin, esimerkiksi autot pitää hinata katujen varsilta pois tieltä, jotta aurausautot pääsevät auraamaan katuja talvisin. Kaupungilla on pysyväluonteinen sopimus hinauspalveluja tarjoavan yrityksen kanssa. Hinauksen voidaan katsoa kuuluvan kaupungin toimialaan, koska ilman tätä palvelua, kaupunki on estynyt suorittamaan tavanomaista tehtäväänsä, katujen aurausta.⁶⁷

Toinen selkeä ohje kuntien kohdalla on lakisääteisyys. Mikäli kuntien tulee lain mukaan järjestää asukkailleen jokin tietty palvelu, se kuuluu tilaajavastuulain soveltamisen piiriin. Lakisääteisyys ei sinänsä merkitse, että tilaajavastuulakia tulee soveltaa, vaan lakisääteisyyden myötä palvelun voidaan katsoa kuuluvan kunnan toimialaan, jolloin tilaajavastuulaki tulee sovellettavaksi niissä palveluhankinnoissa, joissa käytetään alihankintaa tilaajan tavanomaisesti suoritettavien työtehtävien tekemiseen (tilaajavastuulaki 2§).⁶⁸

Tietyt palvelut eivät kuulu lakisääteisesti kunnan järjestettäväksi, mutta ne kuuluvat peruspalveluihin, jotka on hoidettava, jottei varsinainen toiminta häiriintyisi. Ne kuuluvat välttämättömänä osana kuntien toimintaan. Esimerkkinä tällaisesta palvelusta voi-

---

⁶⁶ Pekkala & Pohjonen 2012, 799.

⁶⁷ Oksanen, J. 2012.

⁶⁸ Oksanen, J. 2012.

daan maininta pesulapalvelut; sairaaloiden lakanat tulee pestä, vaikkei sitä ole laissa erikseen säädetty kenenkään tehtäväksi.⁶⁹

4.4 Parannusehdotuksia toimintamalleihin

Tampereen Logistiikan laatukäsikirjaa päätettiin päivittää niin, että hankintaryhmät osaisivat paremmin ottaa päivittäisessä työssään huomioon tilaajavastuulain mukaiset vaatimukset.

Tarjouspyyntöjen tekemistä käsittelevässä kohdassa ollutta lausetta tarkennettiin:

Palveluhankinnoissa tilaajavastuulain mukaiset todistukset tai selvitykset on pyydettävä liittämään tarjoukseen

Lauseessa tarkennettiin, että tilaajavastuulain mukaisia todistuksia ja selvityksiä tulee pyytää nimenomaisesti palveluhankinnoissa. Ei nähty tarpeelliseksi sitä, että lauseessa olisi eritelty millaisissa palveluhankinnoissa tilaajavastuulakia sovelletaan. Tarjouspyyntöpohjaan tullaan tekemään lisäksi lisäys, jossa mainitaan erikseen, että todistukset voi toimittaa myös Tilaajavastuu.fi raportilla, mikäli tarjoaja on liittynyt palvelun käyttäjäksi.

Tarjousten arviointia käsittelevässä kohdassa ei ollut mainintaa tilaajavastuulakiin liittyen. Päätettiin kuitenkin lisätä lause:

Tilaajavastuulain mukaiset todistukset tai selvitykset tulee olla osana tarjousta, mikäli ne on pyydetty.

Tämä perustuu hankintalakiin, jos jotakin todistusta pyydetään, sellainen täytyy tarjouksen mukana toimittaa. Mikäli se puuttuu, voidaan tarjousta pyytää täydentämään, kaikkia tarjoajia tulee kuitenkin kohdella tasapuolisesti. Mikäli täydennystä ei saada, tarjous voidaan hylätä.

Laatukäsikirjasta löytyy oma lukunsa sopimuksen aikaiselle seurannalle, Toimittajayhteistyö- ja hallinta. Tässä kohtaa oli maininta siitä, että sopimuskumppanien tulee toimittaa uudet todistukset 12 kuukauden välein tilaajalle. Tätä kohtaa tarkennettiin:

---

⁶⁹ Oksanen, J. 2012.

Sopimukseen lauseke ”Sopimuskumppanin tulee toimittaa tilaajavastuulakiin liittyvät todistukset ja selvitykset tilaajalle 12kk välein sopimuksen voimaantulosta alkaen”.

Tämä lause tulee laittaa jo tarjouspyyntöön.

Laatukäsikirjan päivittämisen lisäksi tilaajavastuulain noudattaminen vaatii jatkuvaa seuranta. Yhteishankintaryhmän kanssa sovittiin, että seuranta parannetaan lisäämällä tuoteryhmävastaavien vastuulla olevaan toimittajataulukkoon sarake, jossa tilaajavastuulain mukaiset selvitykset ja todistukset on saatu (OK) tai ei ole saatu (NOK), jolloin niitä voidaan alkaa sopimuskumppanilta kyselemään.

Puolen vuoden kuluttua olisi tarpeellista arvioida, onko muutoksilla ollut sellaisia vaikutuksia, mitä niillä on tavoiteltu. Onko laatukäsikirjaan lisätyt tekstit lisätty ehdotuksen mukaan tarjouspyyntöihin ja sopimuksiin? Onko toimittajataulukon päivittäminen tehostanut tilaajavastuulakiin liittyvien todistusten ja selvitysten hallintaa?

5 POHDINTA

Tilaajavastuulain noudattamiseen liittyvä selvitys osoitti, että Tampereen kaupungin yhteishankinnoissa tietämystä tilaajavastuulaista on, mutta syventävä lisätieto tuli tarpeeseen. Selvitystyössä käytetty ryhmähaastattelu osoittautui hyväksi menetelmäksi. Haastattelutilanteessa hankinta-asiantuntijat ja tuoteryhmävastaavat saivat vapaamuotoisesti kertoa, miten he tilaajavastuulakia noudattavat missäkin prosessin vaiheessa. Keskustelu oli vilkasta ja tahtoi välillä eksyä harhapoluille. Haastattelijana minun tehtävänäni oli johdatella keskustelua haluamaani suuntaan ja esittää välillä tarkentavia kysymyksiä. Selvityksen tulosten luotettavuutta arvioin vertailemalla haastattelun perusteella saatua tietoa yhteishankintaryhmän käyttämiin tarjouspyyntöpohjiin. Tulokset olivat mielestäni riittävän yhteneväiset.

Järjestetyssä koulutustilaisuudessa virisi runsaasti keskustelua tilaajavastuulakiin ja harmaan talouden torjuntaan liittyen. Koska koulutustilaisuus oli vapaamuotoinen tilaisuus, oli osallistujien helppo esittää kysymyksiä ja pyytää tarkennuksia, mikäli jokin asia jäi heidän mielestään epäselväksi. Koulutuksen jälkeen saatu palaute oli pelkästään positiivista.

Laatukäsikirjaan ei tehty suuria muutoksia. Tehdyt tarkennukset kuitenkin auttavat hankinta-asiantuntijoita ja tuoteryhmävastaavia vastaisuudessa ottamaan huomioon tilaajavastuulakiin liittyvät asiat jokaisessa hankintaprosessin vaiheessa.

Opinnäytetyötä varten haastateltu tilaajavastuutarkastaja osoittautui tärkeäksi kontaktiksi. Tilaajavastuutarkastajalta sain vinkkejä ja tietoa, miten tilaajavastuulakia tulkitaan käytännössä. Häneltä sain vastauksia ja tukea käytännön ongelmiin liittyen. Markkinaoikeuteen viedyissä tapauksissa epäselvyydet liittyivät pääasiassa todistusten puuttumiseen, mutta Tampereen Logistiikassa mietitytti enemmän se, tuleeko tilaajavastuulaki sovellettavaksi, vai ei. Keskusteluissa tilaajavastuutarkastajan kanssa selvisi, että käytännössä lähes kaikki palvelut kuuluvat tilaajavastuulain soveltamisen piiriin.

Selvitystyö palvelee hyvin sille asetettuja tavoitteita. Saaduista tuloksista ja pidetystä koulutuksesta on hyötyä Tampereen Logistiikan yhteishankintaryhmälle. Tilaajavastuu-

lakiin liittyvä koulutusmateriaali asetetaan saataville, hankinta-asiantuntijat ja tuoteriityhmävastaavat voivat jakaa sitä tarpeen mukaan kaupungin muillekin yksiköille.

Opinnäytetyötä tehdessäni opin paljon uutta asiaa käytännön hankintatoimesta. Sain perehtyä mielenkiintoiseen aiheeseen ja tunsin tekeväni jotain tärkeää, josta on selkeästi hyötyä Tampereen Logistiikan yhteishankintaryhmälle. Selvityksen tekeminen antoi mahdollisuuden perehtyä kilpailutuksiin käytännössä. Koulutusmateriaalin kasaaminen oli mielenkiintoista, sain perehtyä hankintojen kannalta tärkeään aiheeseen ja jakaa keräämäni tietoa eteenpäin. Koulutuksen pitäminen oli antoisaa, sillä kuuntelijat olivat vastaanottavaisia ja aktiivisia.

LÄHTEET

Alvesalo, A. & Hakamo, T. 2009. Valvontaa ja vastuuta ulkopuolisen työvoiman käyttöön. Tutkimus tilaajavastuulain toteutumisesta. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu. Luettu ja tulostettu 9.2.2012.

http://www.tem.fi/files/24727/TEM_51_2009_tyo_ja_yrittajyys.pdf

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 2. Painos. Tampere: Vastapaino Oy.

Euroopan Komission asetus N:o 1251/2011. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:319:0043:0044:FI:PDF>

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä HE 114/2006

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä sekä julkisista hankinnoista annetun lain 49 §:n muuttamisesta HE 18/2012

Harmaan talouden selvitysyksikkö. 2011. Harmaan talouden tilannekuva IV/2011. Harmaa talous 2011. Luettu 9.2.2012.

<http://www.vero.fi/download/noname/%7BD37002D2-152F-4D2B-8EF0-348C4EBC7258%7D/6901>

Helsingin kaupunki. 2011. Ohje harmaan talouden torjumiseksi Helsingin kaupunkikonsernin hankinnoissa. Hyväksytty kaupunginhallituksessa 19.12.2011. Luettu ja tulostettu 5.4.2012. www.hel2.fi/paatoksenteko/hel.fi-paatoksenteko/harmaatalous_191211.doc - 2011-12-28

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 1.-2.painos. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Julkisten hankintojen neuvontayksikkö. 2012. Kynnysarvot. 24.3.2012. Luettu 6.8.2012. <http://www.hankinnat.fi/fi/julkinen-hankinta/kynnysarvot/Sivut/default.aspx>

Julkisten hankintojen neuvontayksikkö. 2008. Tilaajavastuulaki ja hankintalaki. Suuntaviivoja tilaajavastuulain ja hankintalain velvoitteiden yhteensovittamiseen. 7.7.2008. Helsinki. Tulostettu 9.2.2012.

http://www.hankinnat.fi/fi/lainsaadantoa/tilaajavastuulaki-ja-hankintalaki/Documents/Tilaajavastuulaki_ja_hankintalaki.pdf

Juntunen, M. 2011. Tilaajavastuulaki ja sen valvonta – ongelmat erityisesti työehtosopimuksen noudattamisen valvonnassa. Liiketalouden koulutusohjelma. Laurea-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Kangasperko, R. 2007 Työn tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolisen työvoiman käyttötilanteissa. Defensor Legis 4/2007, 580-586.

Korhonen, K. Hankintalakimies. 2012. Haastattelut 18.4.2012 ja 20.6.2012. Haastattelijä Rätty, P. Tampere

- Laine, L. & Kujanpää, A. 2008. Ulkomaalainen työntekijä työnantajan silmin. Bioalat ja liiketalous –koulutusohjelma. Turun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- NCC Rakennus Oy. 2012. NCC velvoittaa aliurakoitsijansa ja heidän aliurakoitsijansa liittymään Luotettava Kumppani –ohjelmaan.
- Oikeusrekisterikeskus. 2012. Muut rekisterit. Luettu 4.9.2012.
<http://www.oikeus.fi/oikeusrekisterikeskus/31731.htm>
- Oksanen, J. Tilaajavastuutarkastaja. 2012. Haastattelut 12.3.2012 ja 10.4.2012. Haastattelija Rätty, P. Tampere (puhelimitse)
- Pekkala, E. & Pohjonen, M. 2012. Hankintojen kilpailuttaminen ja sopimusehdot. 5. painos. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Pätilä, H. 2009. Soveltuvuuden arviointiperusteet kansallisissa julkisissa hankinnoissa. Kauppatieteellinen tiedekunta. Lappeenrannan teknillinen yliopisto. Pro Gradu – tutkielma.
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Yläne, S., Paavilainen, E. 2011. Tutkimuksen voimasanat. 1.painos. Helsinki: WSOY Pro Oy.
- SATO Oyj. 2012. SATO tiukentaa valvontaa harmaan talouden torjumiseksi. Luettu 20.3.2012. http://www.sato.fi/cps/sato/hs.xsl/-/html/7309_12454.htm
- Tamminen, J. 2008. Ulkomaisen työvoiman käyttö muuna kuin omana palkattuna työvoimana rakennusyrityksessä. Kauppatieteellinen tiedekunta. Lappeenrannan teknillinen yliopisto. Pro Gradu-tutkielma.
- Tampereen kaupunginhallitus. 2012. Hyvä johtamis- ja hallintotapa ja sisäinen valvonta. Dnro TRE:9643 /00.01.01/2011. Luettu 22.2.2012.
<http://www.tampere.fi/material/attachments/h/656hBZgZo/siva300112.pdf>
- Tampereen kaupungin hankintaohje. 2009. Tampereen kaupunginhallitus. Päivitetty 31.1.2012. Luettu ja tulostettu 9.2.2012. Lähde luottamuksellinen.
- Tampereen kaupungin hankintaopas. 2011. Tampereen kaupungin talous- ja strategiaryhmä. Luettu ja tulostettu 14.2.2012. Lähde luottamuksellinen.
- Tampereen kaupungin talousarvio 2012. 2011. Tampereen konsernihallinnon talous- ja strategiaryhmä. Luettu 24.2.2012.
http://www.tampere.fi/material/attachments/t/63X383Y6z/KVn_hyvaksyma_takirja2012_lopullinen.pdf
- Tanskanen, A. 2012. Huono-osaisia työntekijöitä? Tutkimus vuokratyöntekijöiden työelämän laadusta. Valtiotieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto. Väitöskirja.
- Tapanainen, S. Hankintapäällikkö. 2012. Haastattelut 19.4.2012 ja 20.6.2012. Haastattelija Rätty, P. Tampere
- Tehostettu harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelma vuosille 2012-2015. 2012. Valtioneuvoston periaatepäätös 19.1.2012. Luettu ja tulostettu

11.4.2012.

<http://valtioneuvosto.fi/toiminta/periaatepaatokset/periaatepaatos/fi.jsp?oid=349032>

Tilaajavastuu.fi. 2011. Rakenna reilusti. Ohjeita harmaan talouden torjuntaan kiinteistö- ja rakentamispalveluiden tilaajille. 11/2011. Luettu ja tulostettu 1.3.2012.

https://www.tilaajavastuu.fi/rakenna_reilusti;jsessionid=8E1CABFE00E605AB8B86CC787D9059F9

Työ- ja elinkeinoministeriö. HILMA. <http://www.hankintailmoitukset.fi/fi/>

Työsuojeluhallinto. 2012. Tilaajavastuulain valvonta. Luettu 23.2.2012.

http://www.tyosuoja.fi/fi/etela_tilaajavastuu

Työsuojeluhallinto. 2012. Ulkomaisia sopimuskumppaneita käyttävälle. Luettu

8.3.2012. http://www.tyosuoja.fi/fi/etela_tilaajavastuu_ulkomaisia

Yhteishankintaryhmä. Tampereen Logistiikka. Hankinta-asiantuntijat (3 henkilöä) ja tuoteryhmävastaavat (3 henkilöä). Ryhmähaastattelut 14.2.2012 ja 24.2.2012. Haastattelija Rätty, P. Tampere.

LIIITEET

Liite 1. Yhteenveto löydöksistä kunkin prosessivaiheen osalta (Luottamuksellinen)

Tilaajavastuulaki - yhteishankinnat

14.2.2012
(päivitetty 7.10.2012)
Piia Rätty

Sisälllys

- Lain tavoite ja tarkoitus
- Tilaajavastuulaki
- Tilaajavastuu.fi palvelu
- Tilaajan vastuu
- Sopimusoapuolen vastuu
- Lain soveltamisala
- Poikkeukset soveltamisalasta
- Miten määrittää, mihin tilaajavastuulakia sovelletaan
- Ulkomaiset sopimuskumppanit
- Tilaajavastuutarkastukset
- Tilaajavastuulakiin odotettavat muutokset
- Tilaajavastuulaki osana hankintaprosessia

2

Lain tavoite ja tarkoitus

- edistää yritysten välistä tasavertaista kilpailua ja työehtojen noudattamista
- varmistaa työnantajavelvoitteiden toteutuminen:
  - Luoda yrityksille ja julkisyhteisöille edellytyksiä varmistaa alihankinta- ja vuokratyösopimusten tekemisen yhteydessä, että sopimuskumppanit ovat luotettavia ja täyttävät työnantajavelvoitteensa
- parantaa niiden yritysten toimintaedellytyksiä, jotka noudattavat säännöksiä
- torjua harmaata taloutta tilanteissa, joissa yritykset käyttävät ulkopuolista työvoimaa

Tilaajavastuulaki

- Laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä 22.12.2006/1233
- Tilaajan selvitysvelvollisuus:
  1. selvitys siitä, onko yritys merkitty ennakkoperintälain (1118/1996) mukaiseen ennakkoperintärekisteriin ja työnantajarekisteriin sekä arvonlisäverolain (1501/1993) mukaiseen arvonlisävelvollisten rekisteriin;
  2. kaupparekisteriote tai kaupparekisteristä muutoin saadut kaupparekisteriotetta vastaavat tiedot;
  3. todistus verojen maksamisesta tai verovelkatodistus taikka selvitys siitä, että verovelkaa koskeva maksusuunnitelma on tehty;
  4. todistukset eläkevakuutusten ottamisesta ja eläkevakuutusmaksujen suorittamisesta tai selvitys siitä, että erääntyneitä eläkevakuutusmaksuja koskeva maksusopimus on tehty; sekä
  5. selvitys työhön sovellettavasta työehtosopimuksesta tai keskeisistä työehdoista.
- Myös ulkomaisten yritysten on toimitettava vastaavat todistukset ja selvitykset

www.työsuoja.fi

4

5§ 1mom 1kohta

- selvitys siitä, onko yritys merkitty ennakkoperintälain ([1118/1996](#)) mukaiseen ennakkoperintärekisteriin ja työnantajarekisteriin sekä arvonlisäverolain ([1501/1993](#)) mukaiseen arvonlisävelvollisten rekisteriin
- Voidaan tarkistaa yrityksen olemassaolo, sen suostumus verovalvontaan ja suostumus ilmoittaa kuukausittain maksamansa työnantajasuoritukset verottajalle
- www.ytj.fi

HE 114/2006

5

5§ 1mom 2kohta

- Kaupparekisteriote tai kaupparekisteristä muutoin saadut kaupparekisteriotetta vastaavat tiedot
  - yrityksen rekisteriin merkitsemisaika, toimiala ja hallitus, muu johto, nimenkirjoittajat, tilintarkastajat, vastuuhenkilöiden henkilötiedot sekä onko viimeisimmät tilinpäätösasiakirjat toimitettu lainmukaisesti rekisteriviranomaiselle
- Rekisteriin merkitsemisaika: Uusien ja aloittelevien yritysten syrjintää pystytään välttämään; joitain tietoja ei ole saatavissa yhtä paljon kuin pidempään toimineista yrityksistä
- Yritykset voivat itse printata patentti- ja rekisterihallituksen sivuilta kaupparekisteriotteen. Tilaajavastuulain vaatima kaupparekisteriote pitää olla laaja, jolloin myös yrityksen vastuuhenkilöt näkyvät otteessa (lähde: Tilaajavastuutarkastaja Jani Oksanen)

HE 114/2006

6

5§ 1mom 3kohta

- Todistus verojen maksamisesta tai verovelkatodistus tai selvitys siitä, että verovelkaa koskeva maksusuunnitelma on tehty
- Todistus annetaan vain yritykselle itselleen → pyydettävä
- Puhdas: kaikki veroluonteiset maksut maksettu ajallaan ja oikeamääräisenä
- Verovelkatodistus: Yrityksellä on arvonlisäveroa, ennakonpidätystä tai työnantajan sosiaaliturvamaksuja koskevia ilmoituksia antamatta tai maksuja tilittämättä tai maksuunpantuina. Myös jos erääntyneitä veroja suorittamatta
- Selvitys, että sopimus maksujärjestelyistä on tehty: Verottajan kanssa on tehty maksusuunnitelma → osoitus tarkoituksesta pyrkiä toimimaan lakien mukaisesti

HE 114/2006

7

5§ 1mom 4kohta

- Todistukset eläkevakuutusten ottamisesta ja eläkevakuutusmaksujen suorittamisesta tai selvitys siitä, että erääntyneitä eläkemaksuja koskeva maksusopimus on tehty
- Todistukset annetaan asiakkaille eläkelaitoksista → pyydettävä

HE 114/2006

8

5§ 1mom 5kohta

- Selvitys työhön sovellettavasta työehtosopimuksesta tai keskeisistä työehdoista (työntekijän pääasialliset työtehtävät, palkanmaksukausi, säännöllinen työaika, vuosiloman määräytyminen ja irtisanomisaika. Palkan osalta riittää selvitys, miten palkka ja sen osat määräytyvät)

HE 114/2006

9

5a§

Koskee rakennustoimintaa

- Selvitysvelvollisuus vaikka sopimusosapuolen toiminta voitaisiin katsoa vakiintuneeksi tai tilaajan ja sopimuskumppanin sopimussuhdetta voitaisiin pitää vakiintuneena aikaisempien sopimussuhteiden johdosta **VERTAA s.16**
- Edellä mainittujen todistusten ja selvitysten lisäksi, tilaajalla tulee olla todistus siitä, että sopimusosapuoli on ottanut tapaturmavakuutuslaissa tarkoitetun tapaturmavakuutuksen

10

Todistukset ja selvitykset

- Kaupparekisteriote (laaja)
- Ote esim. ytytietojärjestelmästä:
  - ennakoperintärekisteri
  - työnantajarekisteri (ei välttämätön, jos ei ole palkattua työvoimaa)
  - arvonlisäverovelvollisen rekisteri
- Todistus verojen maksamisesta (3 mom)
- Todistus eläkevakuutusten ottamisesta ja suorittamisesta (4 mom)
- Selvitys sovellettavasta työehtosopimuksesta
  - Riittää maininta tarjouksessa, esim. Sovellettava työehtosopimus KVTES
  - Mikäli toimitetaan erillinen selvitys, sen tulee olla päivätty ja allekirjoitettu
- Rakennustoiminnassa lisäksi tapaturmavakuutus

11

Tilaajavastuu.fi palvelu

- Vaatii rekisteröitymistä palveluun
- Tarjouspyynnön mukana vain yksi raportti
- Raportin sisältö
  - Kaupparekisteriote
  - YTJ-ote
  - Verotodistus
  - Työehtosopimustieto (TES)
  - Eläkevakuutustodistus
  - Liiketoimintakiellot
  - Tapaturmavakuutus alkaen 1.9.2012

12

Tilaajan vastuu

- Tilaajalla on vastuu selvittää alihankkijan tilanne, velvollisuus pyytää tietoja, jos sopimusosapuoli ei niitä automaattisesti toimita
- Jos tilaaja saa sellaisen selvityksen, jota ei ymmärrä, selvitysvelvollisuus ei ole täytetty
- Tiedot ja selvitykset voivat olla alkuperäisiä tai kopioita
- Tiedot tulee hankkia **ennen sopimuksen tekemistä**
  - Tietojen puuttuminen katsotaan laiminlyönniksi, ellei sopimuksessa ole purkavaa ehtoa siltä varalta, että tilaaja ei olisi tietojen perusteella tehnyt sopimusta
  - Tilaajavastuutarkastuksia tekee Aluehallintovirasto, Uudenmaan työsuojelupiiri

HE 114/2006

13

Tilaajan vastuu

- Esitetyt tiedot, todistukset ja selvitykset eivät saa olla kolmea kuukautta vanhempia.
- Selvitykset ja todistukset on säilytettävä vähintään kaksi vuotta siitä, kun sopimusta koskeva työ on päättynyt.
- Tilaajan sopimuspuolen (myös ulkomaisen yrityksen) on kuitenkin toimitettava tilaajalle sopimussuhteen aikana 12 kuukauden välein:
  - todistus verojen maksamisesta tai verovelkatodistus taikka selvitys siitä, että verovelkaa koskeva maksusuunnitelma on tehty ja
  - todistukset eläkevakuutusten ottamisesta ja eläkevakuutusmaksujen suorittamisesta tai selvitys siitä, että erääntyneitä eläkevakuutusmaksuja koskeva maksusopimus on tehty

www.työsuojelu.fi

14

Sopimusosapuolen vastuu

- Tilaajan sopimusosapuolen (myös ulkomaisen yrityksen) on toimitettava tilaajalle sopimussuhteen aikana 12 kuukauden välein:
  - todistus verojen maksamisesta tai verovelkatodistus taikka selvitys siitä, että verovelkaa koskeva maksusuunnitelma on tehty
  - todistukset eläkevakuutusten ottamisesta ja eläkevakuutusmaksujen suorittamisesta tai selvitys siitä, että erääntyneitä eläkevakuutusmaksuja koskeva maksusopimus on tehty

www.työsuojelu.fi

15

Tilaajavastuulain mukaista selvitysvelvollisuutta Ei ole

- jos tilaajalla on **perusteltu syy** luottaa siihen, että sopimuspuoli on täyttänyt lakisääteiset velvollisuutensa:
  1. sopimuspuoli on esim. valtio, kunta, kuntayhtymä, seurakunta, seura-kuntayhtymä, Kansaneläkelaitos tai Suomen Pankki, osakeyhtiölaissa (624/2006) tarkoitettu julkinen osakeyhtiö (OYJ), valtion liikelaitos tai sen kokonaan omistama yhtiö, kunnan tai kuntayhtymän kokonaan omistama yksityisoikeudellinen yhteisö tai yhtiö taikka vastaava ulkomainen yhteisö tai yritys;
  2. sopimuspuolen toiminta on vakiintunutta;
  3. tilaajan ja sopimuspuolen sopimussuhdetta voidaan pitää vakiintuneena aikaisempien sopimussuhteiden johdosta; taikka
  4. luottamukseen on edellä 1-3 kohdassa säädettyyn rinnastettava syy

www.työsuoja.fi

16

Lain soveltamisala

- Sovelletaan tilaajaan, joka käyttää vuokratyöntekijöitä
  - joko Suomessa tai ulkomailla
- Sovelletaan alihankintasopimuksen tehneeseen tilaajaan
  - Jos tilaajan työkohteessa tai työtiloissa työskentelee työntekijä, jotka ovat alihankintasopimuksen tehneen sopijaosapuolen palveluksessa (myös tilaajan omia työntekijöitä työskentelee samoissa tiloissa)
  - Työkohteita voi sijaita muuallakin, jolloin työn suorittaminenkin voi tapahtua muualla kuin tilaajan toimistossa tai tuotantolaitoksessa (rakennustyö, liikenne tai kuljetus)
  - Palveluja voidaan tuottaa palvelujen ostajan tai käyttäjän tiloissa (**Siivouspalvelut**)

HE 114/2006

17

Lain soveltamisalaan kuuluvat tehtävät, erityistä

- Työtehtävien tulee liittyä tilaajayrityksessä tavanomaisesti suoritettaviin tehtäviin → ilman em. työtehtäväsuorituksia, varsinaisen toiminta häiriintyisi
- Varsinaiseen toimintaan niin läheisesti liittyvät tehtävät, että ne muodostavat tilaajan toiminnassa yhtenäisen kokonaisuuden tai palveluketjun
- Siivoustyö on mainittu erityisesti kuuluvan lain soveltamisalaan, samoin laitteiden ja tilojen huolto- ja kunnossapitotehtävät (esim. lukkoasennuspalvelut, suurkeittiölaitteiden huoltopalvelut, graffitien poistopalvelut)
- Alihankintana hankittu kuljetuspalvelu kuuluu lain soveltamisalaan, mutta satunnaisesti tilatut linja-autokyydit ei

HE 114/2006

18

Lain soveltamisala, rakentamisen erityissäädökset

- Sovelletaan kaikkiin rakentajiin, vaikkei se liittyisi tilaajan toimintaan (rakennuttajat)
- Itse rakennustoiminnan lisäksi sovelletaan myös rakentamiseen liittyvään korjaus-, hoito- ja kunnossapitotoimintaan
- Lakia sovelletaan rakennuttajana toimiviin tilaajiin riippumatta siitä, onko tilaaja työnantaja vai ei
- Työturvallisuuslaki (738/2002) 49§ (yhdeällä työnantajalla pääasiallinen määräysvalta), tilaajavastuulaki tulee sovellettavaksi
- Sovelletaan myös maa- ja vesirakennustoimintaan, sekä teiden, ratojen, väylien hoitoon, tuotantolaitosten kunnossapito- ja huoltotöihin sekä niiden kaltaisiin rakennussuorituksiin, joita teetetään alihankintana

HE 114/2006

19

Poikkeukset soveltamisalasta

- Lakia ei sovelleta, jos vuokratyö kestää enintään 10 työpäivää (kaikkien vuokratyöntekijöiden työpäivät yhteenlaskettuna)
- Lakia ei myöskään sovelleta, mikäli alihankintasopimuksen vastikkeen arvo on alle 7500 euroa (ilman alv)

HUOM! Selvitysvelvollisuutta ei voi kiertää pilkkomalla vuokra- tai alihankintatyön kesto tai vuokra- tai alihankintatyötä koskevat sopimukset osiin. Työn katsotaan jatkuneen yhtäjaksoisesti, jos tilaajalle tehty työ tai työtulos muodostuisi peräkkäisistä, keskeytymättöminä tai vain lyhytaikaisin keskeytyksin jatkuvista määräaikaisista sopimuksista

HE 114/2006

20

Lakia ei sovelleta

- Alihankintatyöhön, jonka tarkoituksena on tuottaa erillisiä osia tai materiaaleja tilaajan tiloissa edelleen koottavaksi tai jalostettavaksi
- Sellaisten palveluiden tuottamiseen, joita tuotetaan tuottajan tiloissa
  - Kuntien osalta soveltamista tulee tarkastella laajemmin: Esim. sairaaloiden lakanoita ei voi jättää pesettämättä, vaikka sitä ei olekaan lailla säädetty
- Tehtäviin, jotka voidaan varsinaisen toiminnan toteuttamisen kannalta siihen liittymättöminä antaa ulkopuolisen suoritettaviksi (ellei yritys toimi itse näillä toimialoilla):
  - Asianajo-, koulutus- ja mainostointipalvelut
  - Pitopalvelu ja työpaikkaruokailu
  - Työterveyshuoltopalvelut
  - Vartiointipalvelut

HE 114/2006

21

Miten määrittää, mihin tilaajavastuulakia voidaan soveltaa

- Alihankintasopimuksen perusteella suoritettavien työtehtävien olisi liityttävä tilaajan toiminnassa tavanomaisesti suoritettaviin työtehtäviin. Kaupparekisterilain mukaan rekisteröintivelvollisten yritysten on perusilmoituksessaan ilmoitettava yrityksen toimiala tai toiminnan laatu yhtiömuodosta riippuen. Näistä ilmoituksista voidaan useimmiten päätellä myös ne työtehtävät, joita toiminnan tosiasiallisesti toteuttamiseksi tarvitaan.
  - Kaupungin toimialaan kuuluu "vähän kaikkea"
  - Paljon myös palveluita, joita kuntien pitää lain mukaan tarjota kuntalaisille → kuuluu kaupungin toimialaan
- Lähtökohtaisesti tällaisia tehtäviä arvioitaessa olisi kiinnitettävä huomiota siihen, että ilman näitä työtehtäväsuorituksia, varsinainen toimintakin häiriintyisi ("Sairaalan lakanat on pestävä")
- Toisena kriteerinä voidaan käyttää varsinaiseen toimintaan niin läheisesti liittyviä tehtäviä, että ne muodostavat tilaajan toiminnassa yhtenäisen kokonaisuuden tai palveluketjun
- ESIMERKKI: Lain soveltamisen piiriin kuuluisivat myös alihankintana hankittavat kuljetuspalvelut, jos ne ovat tilaajan tavanomaiseen toimintaan liittyviä kuljetuspalveluja. Yrityksellä itselläänkin voi olla tai on ollut sen toimintoihin liittyen tavarankuljetuksiin käytettävä auto, jota kuljettaa tai on aikaisemmin kuljettanut tilaajan omat työntekijät. Tällöin kysymyksessä on tilaajan normaalisti suorittamien kuljetusten korvaaminen ulkopuolisella työvoimalla ja toiminta kuuluisi lain soveltamisen piiriin.

HE 114/2006

22

Esimerkkejä palveluista, joissa sovelletaan tilaajavastuulakia

Hinauspalvelut

- Kaupungin toimialalla kuuluu tilaajavastuulain soveltamisen piiriin, mutta esim. siivousalan yrityksessä ei kuulu

Muutto- ja varastointipalvelut

- Laki edellyttää, että sosiaalitoimi järjestää hätätilanteissa ihmisten muuton pois ja tavaroiden varastoinnin
- Myös jos Tampereen kaupungin yksiköt muuttavat, tai arkistoa siirretään tms.

Tietoturvallinen hävityspalvelu

- ilman em. työtehtäväsuorituksia, varsinainen toiminta häiriintyisi

Pesulapalvelut

- Vaikka palvelu suoritetaan palveluntarjoajan tiloissa, esim. sairaaloiden pyykkiä on pestävä → jos ei pesetetä, varsinainen toiminta häiriintyisi

Jalkahoito

- Jos palvelun tekee yksityinen ammatinharjoittaja, ei kuulu tilaajavastuulain piiriin. Mutta jos sen tekee yritys, jolla on palkattua työvoimaa, kuuluu.

23

Ulkomaiset sopimuskumppanit

- Ulkomaisen toimittajan tulee toimittaa tarjouksen liitteenä sellaiset tilaajavastuulain vaatimat todistukset, jotka sen oman maan lainsäädäntö määrittää. Esim. virolaisen toimittajan tulee toimittaa viron lainsäädännön mukaiset todistukset ja selvitykset.
- HUOM! On tilaajan vastuulla ymmärtää ne selvitykset, mitä tarjoaja on toimittanut. Jos on epäselvyyttä, onko todistukset ja selvitykset kelvollisia, on tilaajan vastuulla varmistaa, että ne ovat soveltuvia.
- Tampereen Logistiikka vaatii todistukset suomen kielellä, joten tarjoajan tulee ne käännettä omalla kustannuksellaan. Ongelmallisena nähdään se, että miten tiedetään, mitä todistuksia tai selvityksiä kussakin maassa lainsäädäntö määrittää. - Katja 9.2.2012
- Suurin osa Suomessa työskentelevistä yrityksistä on puolalaisia tai virolaisia. Aluehallintoviraston työsuojelun vastuualue on yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa selvittänyt selvitysten vastaavuutta eri maiden lainsäädännössä. Aluehallintoviraston sivuilta löytyy päivitetty lista, jossa on tällä hetkellä useiden eri maiden vastaavuuksia:
http://www.tyosuojelu.fi/fi/etela_tilaajavastuu_ulkomaisia

Tilaajavastuutarkastukset

- Suomessa toimii tällä hetkellä 11 tilaajavastuutarkastajaa
- Toimivat Etelä-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueen alaisuudessa
- Tilaajavastuutarkastajat valvovat tilaajia, jotka käyttävät vuokrattuja työntekijöitä tai ovat tehneet alihankintasopimuksen tilaajan toimintaan tavanomaisesti kuuluvista työtehtävistä
- Tilaajavastuutarkastajat päättävät jokaisen vuoden alussa ne hankkeet, joihin kuluvana vuonna erityisesti keskitytään, esim. rakennusala, logistiikka
- Hankkeiden sisällä tehdään suunnitelma, minkä alan yrityksiä tulevana vuonna tarkastetaan ja mitä koskee erityisesti, esim. logistiikan hankkeissa; tarkastetaanko vaikka kuljetusalan liikkeitä
- Suunnitelma ei poissulje muita tarkastuksia, mutta keskittää painopisteen tietylle alueelle

25

Tilaajavastuutarkastukset

Tarkastuksia on kahden tyyppisiä:

1. Perustarkastuksia, yleisen tason tarkastuksia. Toteutetaan ed.sivulla mainitun suunnitelman puitteissa.
2. Vihjetietoihin perustuvat tarkastukset:
Alihankkijat jossakin yrityksissä "on mitä on", näihin tehdään tarkastuksia, vaikka ne eivät ole suunnitelmassa.
Vihjetietoja priorisoidaan (vihjeessä täytyy olla jotain pohjaa), voi olla perättömiäkin vihjeitä, jopa kiusantekoa.
- Tarkastustapahtumat ovat myös tiedonantotilaisuuksia. Käydään läpi lakia nimenomaan tarkastettavan yrityksen kannalta

26

Laiminlyöntimaksut

- Aluehallintovirasto päättää maksun suuruuden
- Laiminlyöntimaksun perusteena
  - Tilaajavastuutarkastuksen tarkastuskertomus
  - Laiminlyöntien määrä (montaako kohtaa laista on rikottu)
  - Sopimuksen/Urakan suuruus
  - Yrityksen liikevaihto
  - Toistuvuus

27

Liite 3. Liiteosa koulutusmateriaaliin (Luottamuksellinen)

Liite 4. Tilaajavastuulain soveltaminen

(1/2)

KILPAILUTETTAVA PALVELU	Tilaajavastuulakia		HUOMIOITAVAA
	Sovelletaan	Ei sovelleta	
Henkilökuljetusliikenne KUOHKE X Linja-autokuljetukset X		X	Palveluliikenne (PALI) Esim. koulut voivat hankkia yksittäiset luokkaretki- kuljetuksensa parhaaksi katsomastaan paikasta. (kaupunki ei maksa kuljetusta, vaan kustannuksiin osallistuvat myös lasten vanhemmat) Mikäli koulun vanhempainyhdistys tilaa ja maksaa linja-autokyydin tulee tilaajavastuulaki sovellettavaksi.
Hinauspalvelut X			Kaupungilla 1 oma hinausauto raskaalle kalustolle muut hankitaan palveluna. Autoja siirrettävä pois aurauksen tieltä ja esimerkiksi kaupungin autoja hinattava. --> Kaupungin toimialalla kuuluu tilaajavastuulain soveltamisen piiriin, mutta esim. siivousalan yrityk- sellä ei välttämättä kuulu
Muutto- ja varastointi- palvelut X			Kaupungin yksiköiden muutot esim.rakennuksesta toiseen, arkiston siirrot jne. SOTE puolella muuttoja häätöjen yhteydessä, laki velvoittaa järjestämään (ainakin UK 7luku 6§) hädettävän omaisuuden siirron pois asunnosta.
Tietoturvallinen hävityspalvelu X			
AV laitteet tilataan asennettuna - suuremmat laitteisto- hankinnat X			Laitteisto on käyttökelpoinen vasta asennuksen jälkeen.
Sälekaihtimet jos tilataan asennettuna X			Kaihtimet ovat käytettävissä vasta sen jälkeen, kun ne on asennettu
Lukko- ja hela- asennukset X			

(2/2)

Monitoimikoneet		X	Tällä hetkellä tilataan laitteistona, asennus- ja käyttöönotto Tampereen kaupungin puolesta
Tulostuspalvelu	X		Laitteistot kuuluvat osaksi tulostuspalvelua, myös huolto kuuluu palvelun osaksi
Turvallisuuspalvelut kuuluu myös rahakuljetusta, aulapalveluja, vartiointipalvelun lisäksi	X	X	Hallituksen esityksessä on nimenomaisesti mainittu, että vartiointipalvelut eivät kuulu tilaajavastuulain soveltamisen piiriin. Palvelua katsotaan kokonaisuutena; missä suhteessa vartiointipalvelua ja muita palveluita. Tilaajavastuulakia mielummin sovelletaan kuin ei sovelleta. Puhtaat vartiointipalvelut eivät kuulu tilaajavastuulain soveltamisen piiriin.
Vaihtomattopalvelut	X		
Puuvillapyyhepalvelut	X		
Pesulapalvelut	X		Puhtaudesta on huolehdittava, vaikkei sitä ole nimenomaisesti lailla säädetty
Laboratorio	X		Tampereen kaupunki toimittaa näytteet labraan, näytteitä otetaan säännöllisesti, KUULUU
Jalkahoito	X	X	Jos hoidon tekee yritys, jolla on palkattua työvoimaa --> kuuluu tilaajavastuulain soveltamisen piiriin Jos hoidon tekee yksityinen ammatinharjoittaja --> EI KUULU tilaajavastuulain soveltamisen piiriin